Sivas Cumhuriyet University Faculty of Letters Journal of Social Sciences

| cujos.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 2004 Available online, ISSN: 1305-0028 Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

A Critical Assessment of the Moral Legacy of Modernism in the Context of Alasdair MacIntyre's Moral Philosophy

Muammer Aktay[1,a,*], Ali Taşkın[2,b]

[1] *Department of Philosophy, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas*
[2] *Emeritus, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas*
**Corresponding author*

Research Article

Acknowledgement
This study, which prepared in the Institute of Social Sciences of the Sivas Cumhuriyet University, was produced from the PhD thesis titled "An investigation on the 'morality crisis' of our age in the light of Alasdair MacIntyre and Alain Badiou's theories of value."

History

Received: 18/02/2026
Accepted: 26/03/2026

ABSTRACT

Alasdair MacIntyre is an important philosopher who seeks to explain the moral erosion experienced in our age. From his point of view, the impasse arising from this erosion has affected the language, purpose, and content of morality. To analyze these problems, the philosopher examines how human vulnerability has transformed. He highlights the loss of well-established tradition and purpose (telos) in modernism through this transformation. The aim of this study is to discuss how morality has been reduced to a personal success project, based on the concepts of the loss of the common good, values, and tradition in modernity. Within this scope, the evolution of social values into personal passion and success will be analyzed. Meanwhile, it will be examined whether concepts such as freedom, property, and duty have replaced the purpose of morality. While moral purposes are transformed into economic interests, the foundations of the hegemony of capitalist morality will be questioned. In this regard, starting with individualism, which is at the heart of our era's moral crisis, moral projects such as passion, benefit, duty, and choice will be addressed. It will be highlighted whether these projects, which cannot find a solution to the moral crisis, cause the emotivism problem created by today's consumer society. In this context, attention will be focused on how the notion of good has become expressions such as "what I want, approve of, and choose." While seeking answers to questions such as whether an invulnerable individual can develop their own morality and what the problem of the indefinability of good means, the importance of the legitimacy problem of morality will be addressed. Ultimately, the method of this study is shaped by conceptual analysis and critical evaluations. Using this method, meanings, relationships, and usage of the concepts will be examined. The scope of this study is limited to the criticisms, solution attempts, and debates developed against the moral crisis in the context of MacIntyre's philosophy. The originality of the study lies in its examination of the moral dilemma of modernity, which developed in the context of the critique of fragility, through the lens of MacIntyre's moral philosophy.

Keywords: Alasdair MacIntyre, Vulnerability, Modernism, Moral Crisis, Emotivism.

Alasdair MacIntyre'ın Ahlak Felsefesi Bağlamında Modernizmin Ahlaki Mirası Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme

Bilgilendirme
Bu çalışma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan "Alasdair MacIntyre ve Alain Badiou'nun değer kuramları ışığında çağımızın 'moralite krizi' üzerine bir soruşturma" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Alasdair MacIntyre çağımızın yaşadığı ahlaki erozyonu açıklamak isteyen önemli bir düşünürdür. Ona göre bu erozyonun yarattığı esaret ahlakın dilini, amacını, içeriğini ele geçirmiştir. Düşünür, bu problemleri analiz etmek için insanın kırılganlığının nasıl dönüştüğünü incelemektedir. Bu dönüşüm üzerinden modernizmin iyi temelli gelenek, amaç (telos) kaybını ön plana çıkarmaktadır. Bu çalışmanın amacı öncelikle modernliğin ortak iyi, değer, gelenek kaybından hareketle, ahlakın nasıl kişisel başarı projesine indirgendiğini tartışmaktır. Burada, toplumsal değerlerin kişisel tutku, başarı özelliklerine nasıl evrilmeye başlandığı analiz edilecektir. Bununla birlikte özgürlük, mülkiyet, ödev gibi kavramların ahlakın amacını ele geçirip geçirmediği üzerinde durulacaktır. Yani ahlaki amaçlar, ekonomik çıkarlara dönüşürken, kapitalizm ahlakının hegemonyasının temelleri sorgulanacaktır. Bu noktada çağımızın ahlaki krizinin kökeninde merkezi konumda olan bireycilikten başlayarak, tutku, yarar, ödev, seçim gibi ahlaki projelere değinilecektir. Ahlaki krize çözüm bulamayan bu projelerin, çağımızdaki tüketim toplumunun yarattığı duyguculuk problemine sebep olup olmadığı ön plana çıkarılacaktır. Bu bağlamda, artık iyinin, "istediğim, onayladığım, seçtiğim" ifadeler haline nasıl geldiği üzerinde durulacaktır. Bununla birlikte, kırılgan olmayan birey ahlakı inşa edilebilir mi, iyinin tanımlanamama problemi ne demektir gibi sorulara cevap aranırken ahlakın meşruiyet probleminin önemi ele alınacaktır. Nihayetinde bu çalışmanın yöntemi kavramsal analiz ve eleştirel değerlendirmeler açısından şekillenmektedir. Bu yöntemle kavramların anlamları, ilişkileri ve kullanım biçimleri ön plana çıkarılacaktır. Çalışmanın kapsamı MacIntyre'ın felsefesi bağlamında ahlaki krize karşı geliştirilen eleştiriler, çözüm denemeleri ve tartışmalarla sınırlıdır. Çalışmanın özgünlüğü ise kırılganlık eleştirisi açısından gelişen modernliğin ahlaki çözümsüzlük probleminin, MacIntyre'ın ahlak felsefesi ışığında incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Alasdair MacIntyre, Kırılganlık, Modernizm, Ahlaki Kriz, Duyguculuk.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

[a] maktay@cumhuriyet.edu.tr 0000-0001-6103-5598 | [b] ataskin@cumhuriyet.edu.tr 0000-0001-6643-3974

How to Cite: Aktay M, Taşkın A, (2026) A Critical Assessment of the Moral Legacy of Modernism in the Context of Alasdair MacIntyre's Moral Philosophy, *CUJOSS,* Erdem / MacIntyre'ın Peşinde – Alasdair MacIntyre Özel Sayısı: 9-24.

Giriş

Felsefe tarihindeki önemli ahlak felsefesi teorilerinden biri erdem etiğidir. Erdemleri temele alan bu yaklaşım Antik dönemde Sokrates, Platon ve özellikle Aristoteles tarafından savunulmuştur. Bu yaklaşımın, çağdaş döneme kadar farklı versiyonları olmuştur. Çağdaş dönemde ahlaki krize karşı Anscombe, Hursthouse, MacIntyre gibi düşünürler bağlamında erdem merkezli etik anlayışları yeniden ortaya çıkarılmıştır. Çağdaş erdem etikçileri, erdemlerin sadece ahlaki bir zorunluluğu değil, insani gelişimin temelinde olan iyi hayat, amaç ve değerleri sağlamanın tek yolu olduğunu iddia ederler (Omay, 2023, s. 57). Bu çalışmada çağımızın önemli erdem etikçilerinden biri olan MacIntyre'ın modern ahlak eleştirisi üzerinde duracağız. Öncelikle MacIntyre'ı mutlulukçu erdem etiği, kapitalizme karşı devrimci Aristotelesçilik (revolutionary Aristotelianism) etiği (Gregson, 2019), çoğulcu erdem etiği gibi erdem etik versiyonlarından hiçbirinin içerisine tam olarak yerleştirmenin mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Onu tek bir çağdaş erdem etiği anlayışlarından birine hapsetmeden, teorisinin neo-Aristotelesçi ve gelenek temelli ahlak gibi anlayışlarla ilişkili olduğu düşünülebilir. Düşünür, daha çok tarihselcilik bağlamında erdem ahlakına odaklanmaktadır. O, kişinin erdem ahlakının bütünsel bir yaşam anlatısı (narrative) içerisinde iyi bir yaşam sürdüğünü ele alır. Buradan hareketle kişinin ahlaki fail olması için birinci olarak rollerden sıyrılıp erdem ve iyiliği var eden yaşama pratiğine sahip olması, ikinci olarak toplumsal dinamiklerle iç içe rasyonel bir varlık olduğunu kabul etmesi, üçüncü olarak etkinlikler içerisinde erdemlerin talep ettiği yeni ilişki biçimleri geliştirmesi, dördüncü olarak eleştirel rasyonel söylem üzerinden rollerden sıyrılıp erdemlerle sorumluluk duygusunu var etmesi gerektiğini savunur (MacIntyre, 1999a, ss. 315-321). Bu bağlamdan hareketle MacIntyre için kişinin ahlaki fail olması, iyi temelli eylemlerini erdem ve gelenek içinde konumlandırmasıyla mümkündür. Ancak bu iyi nedir? Ona göre insanoğlu kadim dönemlerden itibaren iyiyi (*agathos*) sürekli aramıştır. Düşünüre göre iyinin (good) atası olan *agathos,* kökeni bakımından kadim dönemlerden itibaren söz konusudur (MacIntyre, 2001a, s. 10-11). *Agathos* olma, savaşta cesur, toplumda becerikli ve karakterli olma anlamlarına gelmektedir. Ona göre iyiyi arama, iyiye sahip olma Antik Çağda birçok filozofun üzerinde durduğu temel yapı taşıdır. Örneğin Platon ve Aristoteles insanların hiç durmadan iyiyi aradıklarını ele alır (Platon, 2018, s. 49-50; Aristoteles, 2012, ss. 9-20). Ancak insanlığın bu iyi arayışı, sürekli belirli krizlerle karşılaşmaktan kaçınamaz. MacIntyre, bu krizlerden tam olarak kurtulmanın ve ideal bir kurguya sığınmanın yerine gelenek temelli bir iyi arayışını kabul eder. Bu iyi, Platon'un idealist arayışıyla değil daha çok toplumsal ve kültürel bir arka planla mümkün olabilir. Çünkü değişim ve dönüşüm geçirmeyen insani iyi yoktur. Ancak bu ortak iyi geleneğe bağlı olduğu için krize giren gelenek başka bir gelenekle aşılır. İyi arayışı, gelenek, anlatı ve eylem iç içe geçmektedir. İnsanın ne olduğu ile nasıl yaşaması gerektiği bir bütünlük göstermektedir. Yani Isaiah Berlin, Stuart Hampshire ve Bernard Williams gibi düşünürlerin sırasıyla değer çoğulculuğu, değer çatışması, değer çözümsüzlüğü düşüncelerine karşı hayatın amacı üzerinden anlatısal bütünlük ve birlik içinde hayatın iyi bir şekilde nasıl yaşanacağına odaklanır (MacIntyre, 2016).

MacIntyre'a göre, kişinin sahip olduğu erdem, gelenek ve yaşam anlatısı iyi temellidir. Bu iyi açısından yaşamın bütünlüğü bireyin anlamı için gerekli görülmektedir. Düşünür, bu iyi yaşamın erdemle ilişkisini, insanın amacının pratik, anlatı ve gelenekle iç içe geçmesini, eylem ve erdemin sürekli bağlantısını ele almaktadır. Görüldüğü gibi o, amaç, inanç, niyet, anlatı, gelenek kavramlarını iyi temelli erdem anlayışına bağlayan ahlak felsefelerinin, insanın varoluşunu doğru bir şekilde ortaya koyduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda, ahlakı bireycilikle değil, gelenek ve pratiklerle dizayn etmeye çalışmaktadır. Bu noktada insanın kırılganlıkla (vulnerability) birlikte ahlaki gelişim bağlamında ele alınması gerektiği üzerinden durmaktadır. Ancak burada kırılganlığı doğru anlamamız gerekir. MacIntyre kırılganlık kavramını, insanın savunmasız olmasını, topluma, geleneklere, erdemlere bağlılığını anlatmak için kullanır. Örneğin Nussbaum da iyi yaşamın kırılabilirliği (fragility) üzerinde dururken, yaşamın risk altında olduğuna vurgu yapar (Nussbaum, 2001). Ancak MacIntyre, Nussbaum gibi belirli ölçüde iyi yaşamın kırılabilirliği (fragility) üzerinde dururken, aynı zamanda bu kırılganlığı insanın bağımlılık, savunmasızlık (vulnerability) bağlamında etik teori olarak ele alır. Çünkü MacIntyre'a göre, insanların gelişiminin ayırt edici özelliği, birbirlerine karşı gösterdikleri bağlılık biçimleridir (D'Andrea, 2016, s. 375-376). MacIntyre bağlılıktan uzak kırılgan öznenin, iyi temelli ahlaki gelişiminin modern dönemde yanılsamalar içinde kalmasından dolayı ahlaki gerekçelendirme konusunda başarısız olduğunu ele alır. Bu açıdan ona göre modernizmin ahlak filozoflarının en temel hatası, insanın engellilik (disability), bağımlılık (dependence) gibi kırılganlık ifade edecek yönlerine dikkat etmemiş olmalarıdır (MacIntyre, 1999b, ix-x). Bu nedenle, hayat bir bütün olarak nasıl yaşanır, iyi bir insan olmak için ne yapmam gerekir, hayatın amacı erdemlerle nasıl bir ilişki içerisindedir, doğru bir eylemde bulunmak için nasıl yaşamam gerekir gibi soruların anlamsızlaştığını vurgulamaktadır. Bu anlamsızlaşmanın temelinde ise modernizm ahlakı açısından kırılgan olmayan bireyin kim olduğunun değil ne yaptığının önemli olmasıdır. MacIntyre için bu değişimin temelinde kapitalist piyasa kültürünün ortaya çıkışının gerisine uzanan yaşam biçimleri vardır (McMylor, 1994, s. 155). Buradan hareketle bu çalışmada çağımızın ahlaki krizinin kökenleri, kapitalizmle ilişkili olarak da incelenecektir.

Bu çalışmada, MacIntyre'ın felsefesinden hareketle çağımızın ahlaki krizinin temellerini belirli çerçeveler üzerinden inceleyeceğiz. Öncelikle ahlaki yozlaşmanın kökenleri bağlamında belirli bakış açıları ortaya koyacağız. Bu bakış açılarıyla ahlaki failin içinde kaldığı ahlaki dilin yozlaşmasının bireycilikle nasıl bağlantılı olduğunu açıklayacağız. Daha sonra kırılgan erdem ahlakının nasıl tutku temelli ve özerk birey felsefeleriyle yok edildiğini analiz edeceğiz. Bu yeni kırılgan olmayan birey ahlakı arayışıyla birlikte yeni bir değer anlayışının ilişkisi nedir? Kırılgan ve savunmasız olmayan yeni birey arayışı açısından ahlaki dil problemi nasıl ortaya çıkmıştır? MacIntyre'a göre bu sorulara modern bağlamda cevap verilmeye başlandığında ahlakın artık insanın bütünsel yaşamının dışında sadece belirli biçim ve kurallarla ilgili olduğu görülmektedir. Modernizmin yeni ahlaki terimlerle anlam aradığı, ancak bu arayışın sürekli çözümsüzlüklerle yüzleşmesinin sebepleri incelenecektir. Tutku, ödev, yarar, seçim gibi kavramlarla ahlak temellendirilmeye çalışılsa da neden başarılı olunamadığı üzerinde durulacaktır. Modernizm ahlak eleştirilerinden hareketle çağımızda ön plana çıkan duyguculuk (emotivizm) etiğinin etki alanı değerlendirilecektir. Bu çalışmada, MacIntyre'ın çağdaş ahlak krizinin temeli olan modernizmin ahlaki çözümsüzlük esaretini analiz ederken, çağımıza dair de değerlendirmelerde bulunacağız. Bu analiz için temel odak noktalarımız, birinci olarak kırılgan olmayan birey ahlakının esareti ile bağlantılı olarak bireycilik problemi, ahlak ve hakikat ilişkisi kaybı, erdem şemasının dönüşümü incelenecektir. İkinci olarak kırılgan olmayan birey ahlakının mümkün olup olmadığı analiz edilecektir. Üçüncü olarak ise modernizm mirası olan ahlak ve iyi yaşam ilişkisinin parçalanması değerlendirilecektir. Bu problemler çağımızın ahlaki krizinin temelleri olduğu için bunları belirli ölçüde ele almadan, krizi kavramak imkansızdır. Bu bağlamda, bu problemleri aşamalı olarak ele alarak, çağımızın krizinin temellerini analiz etmeyi hedefliyoruz.

Bu çalışmanın amacı MacIntyre'ın çağdaş ahlak krizinin kökenlerine dair görüşlerini incelemek ve kırılgan, savunmasız olmayan birey ahlakının çözümsüzlük esaretini analiz etmeye çalışmaktır. Kırılganlık, bağımlılık, sosyal savunmasızlıkla ilişkili olmadan açığa çıkan kavramın, insanı var etse de ahlakı nasıl yok ettiğini ortaya koymayı hedefliyoruz. Bu açıdan MacIntyre, kırılganlığı, bağımlılığı belirli bir eksiklik değil de ahlakın başlangıç noktası yaptığı için ahlaki krizi bu kavramların eksikliği olarak nasıl açıkladığını inceleyeceğiz. Bu çalışmanın kapsamı onun kriz eleştirisi bağlamında kırılgan olmayan birey ahlakının problemleriyle sınırlıdır. MacIntyre'ın kriz eleştirilerinin kökenlerini ve sonuçlarını analiz etmek için temel yöntemimiz metodolojik kavramsal analiz olacaktır. Bu kavramsal analiz ve belirli ölçüde betimsel yöntem açısından onun ahlak eleştirisini temel alan birçok metin ve araştırma değerlendirilecektir. Bu bakımdan bu yöntem herhangi bir nicel veriye değil temel metinler arası karşılaştırmaya, metodolojik incelemeye dayanmaktadır. Çalışmanın temel amacı onun ahlak felsefesi üzerinden kırılgan, bağımlı ve sosyal savunmasızlık temelli erdem ahlakının yok edilmesinin sebeplerini ve sonuçlarını detaylı bir şekilde analiz etmektir.

Ahlaki Yozlaşma Probleminin Kökenleri

MacIntyre, ahlaki pratiklerin silikleşmesi ve çarpıtılmasının temelinde bazı distopik değerlendirmeler ve tarihsel problemler olduğunu belirtir. Birinci olarak ahlaki düşüncenin nasıl yok olduğunu ya da çöktüğünü anlatmak için varsayımsal distopik bir kurguya başvurur. Ona göre büyük felaketlerle birlikte, isyanlar ve yıkımlardan sonra, bilimsel karşıt düşüncelerin ortaya çıktığı distopik bir dönem hayal edilmesini ister (MacIntyre, 2019, s. 29-30). Bu distopik dönemde, felaketlerden sonra bütün bilimsel aktiviteler yasaklanmış, bilim adamları tutuklanıp hapishanelere atılmıştır. Aslında sistematik bir şekilde bilimin yok edildiği bu dönemde, bilimin değerinin ortadan kalktığı bir durumla karşı karşıyayız. Daha sonra bu baskı dönemi bittiğinde bilimin tekrar yeşermeye başladığını düşündüğümüzde, bilimle ilgili geçmişten kalan parçalı, eksik ve hatalı bilgi yığınları söz konusudur. MacIntyre, bu distopik kurgudan yola çıkarak, çağımızdaki kriz içinde olan ahlakın dilini bu felaket sonrası topluma benzetmektedir. Bilim sonrası dönemde, bilim insanları bilim yaptıklarını iddia etseler de gerçek bilim değil sözde bilim yapmışlardır. Benzer olarak çağımızda da ahlakın iyi temelli dili kaybolsa da ahlak diliyle ilgili konuşmak popüler hale gelmiştir. Çağımızdaki ahlak dili, tarihsel ve kültürel temellerden koptuğu için, ona ait iyiden erdeme kadar var olan kavramların anlamları yitirilmiştir. Bu distopik kurguyla birlikte, çağımızdaki ahlaki dilin tutarsızlığı ve temelsizliğini metaforik olarak açıklayan MacIntyre, bu distopik kurgu üzerinden, çağdaş ahlaki dilde kullanılan erdem, hak, ödev, tutku, iyi, adalet gibi kavramların kullanımlarının gerçek anlamlarından uzaklaştığını ve temellendirilme probleminin ortaya çıktığını vurgulamak istemektedir. Bu bağlamda insanların aynı ahlaki kavramlar kullanarak farklı amaçlar peşinde koştuğunu, yüzeysel tartışmalar, çatışmalar açısından sözcüklerin dayandığı tutarlı çerçevelerin yerinden edildiğini belirtir.

MacIntyre, distopik kurgu bağlamında ahlaki krizi ele aldıktan sonra, ikinci olarak çağımızdaki ahlaki dilin temelsizliğini vurgulamak için tarihsel bir örneğe başvurmaktadır. Onun bu tarihsel örnekle amacı, çağdaş ahlaki dil biçimsel olarak mevcut olsa da onun tarihsel açıdan içeriksel temellerinin silikleştiği iddiasını kanıtlamaya çalışmaktır. Onun tarihsel örneği, kaptan James Cook'un 1778'den 1779'a kadar süren yolculuğu sırasında yazdığı günlük notlarındaki tabu (taboo) kelimesi üzerine odaklanır (MacIntyre, 2019, s. 237). Kaptan Cook ile birlikte İngiliz denizciler, Polinezya yerlilerinin günlük hayatta çok rahat bir cinsel

yönelimleri olduğunu keşfettikten sonra, akşam yemeğinde kadın ve erkeklerin ayrı ayrı oturduklarını görünce buna anlam veremezler. Bu uygulamanın kökenini sorduklarında, Polinezyalılar, bunun tabu olduğunu belirtirler. Bu uygulamayla ilgili herhangi bir açıklamaya veya çözümlemeye sahip olmadıkları için Hawaii dilinde tabu anlamına gelen *kapu* sözcüğü sınırların dışında, bağlayıcı yasak anlamlarına gelmektedir (MacIntyre, 1990, ss. 181-185). Bu yasağın ilk açığa çıktığı dönemde, bunun çok önemli nedenleri olsa da şu an için o nedenlerin bir anlamı söz konusu değildir. Biçimsel olarak buyruk, emir, yasaklar devam etse de kökleri ölü ve temeli çürüdüğü için varlığını sürdüren anlamı olmayan kavramlar tabu olarak ortaya çıkmaktadır. MacIntyre'a göre, temel tabuların kuralları orijinal bağlamlarını kaybettiğinde, artık yasaklamalar keyfi, rasgele anlamlara bürünmektedir. Bu açıdan tabunun anlamı ve derinliğini kapsayan arka plan inançları, kültürle ve gelenekle ilişkisi yok olduğunda biçimsel anlam ön plana çıkmaktadır. Buradan hareketle MacIntyre, çağdaş ahlaki dilin kaybolan derinliğini Polinezya yerlilerinin tabu ile ilgili yaşadığı temelsizlik problemine benzetir. Bu noktada Perreau-Saussine, tabunun bir eylemi yasaklama nedeni oluştururken, bu eylemin neden, inanç, değer, amaç ve önemini belirtmediğine değinir. Bundan dolayı tabu çağımızdaki emirler ve yasakların keyfiliğini yansıtıyor olabilir. Yani emir ve yasaklar yürürlükte olsa da temelleri çürümüş ve amaçları görünür değildir (Perreau-Saussine, 2022, s. 128). MacIntyre için çağımızdaki ahlaki dilin bozulmasının temelinde tabu olarak görülen yükümlülük ve gerekliliklerin artışı vardır. Bunun sonucunda, neden ahlaklı olmalıyım sorusunu sorduğumuzda, çağımızdaki bireylerin görevim, ödevim gibi cevaplar vermelerinin sebebi budur (Perreau-Saussine, 2022, s. 129). Bu ahlak dilinin kaybının modernizmle birlikte başlayan ahlaki projelerin sonuçları olduğunu savunur.

Nihayetinde MacIntyre, bu varsayımsal distopya örneği ve tarihsel açıdan ele aldığı tabu problemi üzerinden çağımızda kullanılan ahlaki dilin kültürel, tarihsel arka plandan uzaklaştığını belirtir. Aslında bu açıklamaların esas işlevi, ahlakın temelsizliğinin bir gerçek olarak karşımızda durduğunu göstermesidir. Çağdaş zeminin kaygan olmasının sonuçlarının açıklanamayan yasakların içeriklerinin kayıp olması, mekanik ahlaki kuralların her yeri ele geçirmesidir. Çağımızda ortaya çıkan meta-etik anlayışların betimleyici ahlaki dili bunları açıklamaktadır. O, çağımızın içine düştüğü betimleyici, mantıksal zorunluluk temelli ahlaki dilin yozlaşmasının temelleri olduğunu iddia ettiği modernizmin ahlakını incelemeye başlamaktadır. Bu açıdan ahlaki dilin anlamını kaybetmesinin kökenlerini oluşturan bireycilik problemini açıklamaya odaklanalım.

Ahlakın Kaygan Zemini: Bireycilik Problemi

MacIntyre'a göre Antik ve Orta Çağ dünyasında eşitsizlikler üzerinden insanın gelişim sorunları olsa da yine de en azından bu dönemlerde, yaşam dünyası içinde var olan tarihsel öykü, gelenek, erdemle belirli bir anlamlı ilişki söz konusudur. Onun için ahlaki açıdan Antik Çağ ve Orta Çağ dönemlerini çekici kılan şey, keyfi ve bireyci olmayan ahlaki temellerin toplumsal anlam, değer ve tarihsel öyküyü canlı kılmasıdır (Pinkard, 2003, s. 177-178). Bu bağlamda, o, bu dönemlerde bireyin iyi yaşam arayışı ile ortak iyi arasında bir anlatı olduğunu iddia etmektedir. Bu bakış açısından hareketle ortak iyinin kökeninde tarihsel ve toplumsal bağlamlardan kopuk bireycilik yoktur. MacIntyre bu noktayı açıklamak için öncelikle *Erdem Peşinde* adlı eserinde Antik ve Orta Çağ dönemlerinde erdemlerin gelenek, kültür ve tarihsel öyküye bağlı olduğunu ancak bunun rönesans döneminde belirli değişimler geçirdiğini ele alır (MacIntyre, 2019). Daha sonra *Dependent Rational Animals* adlı eserinde ise erdemlerin nasıl bu geleneklerle ilişkili olduğunu, insanın neden gelenek ve tarihsel öyküye muhtaç olduğunu ön plana çıkarır (MacIntyre, 1999b). Aslında onun bu geçirdiği dönüşümün önemi, insanın kırılganlıklarını, hassasiyetlerini, zaaflarını ele alarak, bağımlılığın bilinçli olarak kabulü (acknowledged dependency) anlayışını dile getirmesidir. Kırılganlık kavramı çalışmamız açısından oldukça önemlidir. MacIntyre bu kavrama birçok çalışmasında değinmektedir. İnsanın tam olarak erdemli olmasının çok zor olduğunu, çoğunlukla talihin (fortuna) bilinemezliği içinde kaldığını belirtmektedir. Bu yaklaşımıyla MacIntyre, popüler olan bakım etiği (care ethics) anlayışına yaklaşsa da onu tam olarak bu görüşün içerisine yerleştirmek zordur. Çünkü o, gelenek ve içsel iyi anlayışıyla yaşam anlatısını ön plana çıkarmaktadır. Buradan hareketle bireyin gelenek, tarihsel anlatı, ortak iyi dışında ahlaki ilkeleri sürdürmesi mümkün değildir. Bundan dolayı düşünür, çağımızın ahlaki krizinin temelinde olan aydınlanma projesi ve liberalizm mitinin odak noktasının kırılgan olmayan, bağımsız, özgür bireyin olduğunu iddia eder. Çalışmamızın temelinde onun bu argümanı yer almaktadır. Bu aşamada, insan kırılgan olduğu için gelenek ve erdeme muhtaç olup olmadığı, kırılgan olmayan özerk bireyin ahlaklı bir yaşam sürüp sürmeyeceği gibi problemler çalışmamız açısından önemlidir. Bu problemler birlikte şu soru açığa çıkmaktadır: Eğer kırılganlıklarımıza eksikliklerimize, ıstıraplarımıza bakışımızın yarattığı toplumsal bağlılıklarımızı ön plana çıkarırsak ahlak felsefesini nasıl anlamamız gerekir? (MacIntyre, 1999b, s. 4). Bu sorunun önemini anlarsak, MacIntyre'ın modernizmin mirası üzerinden çağımızın ahlakını neden eleştirdiğini daha iyi kavrayabiliriz. Çünkü ona göre modernizmin ahlak felsefelerinin temelinde olan, bireycilik anlayışı kırılganlık, ıstırap ve eksikliklerimiz açısından toplumsal geleneklerle bağımızı anlamayı zorlaştırmıştır. Bu noktada Levinas, Taylor, Butler gibi düşünürler

tarafından da etik ve politik bağlamlarda kırılganlık ile ilgili birçok iddia söz konusudur (Levinas, 2005; Butler, 2005). Bu kırılganlık anlayışları, önemli bir bireycilik eleştirisi temelinde anlaşılsa da özellikle tanınma, bağımlılık, sorumluluk gibi kavramlarla ilerler. MacIntyre'ın felsefesinin kırılganlık temelli sorumluluk, tanınma etiklerinden temel farkı, onun kırılganlık ve bağımlılık temelli erdem ahlakının gerekliliğini savunmasıdır. Bu açıdan kırılganlık toplumsal ortak amacı var ederken, bireyin bağımsız değil de bağımlılıklarıyla tanınan, anlaşılan ve var olan bir varlık olarak ele alınmasıdır. MacIntyre bu aşamada, kırılganlığın nasıl bireycilikten hareketle yok edildiğini, Aquinas'ın temellendirdiği *misericordia* erdemine başvurarak açıklamak ister. Kırılganlık temelli ahlaki olanın modernizmle nasıl değiştiğini açıklamak için *misericordia* ve *pity* kavramlarına başvurur. MacIntyre bu bağlamda kırılganlık temeli olan *misericordia* erdemiyle onun karşılığı olarak modernizmde kullanılan *pity* teriminin farklı olduğunu ele alır. *Misericordia* erdemi başkasının kederini kırılganlık üzerinden ortak keder olarak merhamet temelli anlar (Aquinas, 1920, II, II, q. 30, a. 3). MacIntyre'a göre *misericordia* erdemi, kırılgan bir yapıda olan insanın bulunduğu kültürde amaç, inanç, niyet, gelenek içinde şekillenir. Bu erdem ortak kırılganlıkların tanınmasıyla acıyı içselleştirmesi ve ortak iyiyi inşa etmesi açısından önemlidir (MacIntyre, 1999b, s. 124-125). Ona göre kırılganlıkla ilişkili olan *misericordia* kavramı yüzeysel acıma ifade eden kavramlardan farklı olarak tek seferlik bir duygu, kurallara hapsolmuş bir zorunluluk değil de gelenek, amaç, iyi temellidir. Ancak rönesans dönemiyle birlikte insanın bağımsız, kendi kendine yeten bir yapıda olmaya başlaması kırılganlığı dönüştürmüştür. Bundan dolayı *misericordia* erdeminin gelenek, amaç, kültür, ortak iyi, kırılganlık gibi kavramlarla ilişkisi zayıfladığı için onun boşalan anlamı yerini *pity* gibi daha yüzeysel acıma anlamları ifade eden empati, sempati kavramları almıştır. Ona göre, modernite ahlakı *misericordia* erdemi yerine *pity* kavramına başvurarak, kırılganlıklarımızın arasına mesafe koymuş, sadece geçici bir acıyı anlama ve sınırlı yardım kavramlarını açığa çıkarmıştır. Bu *pity* kavramıyla bireycilik temelli doğal ve biyolojik bir acı ele alınarak, Cicero, Aquinas gibi filozofların derin ve mesafesiz yardım, yardımseverlik erdemleri yok edilmiştir. Bununla ilişkili olarak rönesans döneminden sonra insanın gelenek, ortak iyi, kültür temelli teleolojik yönü değil, araç yönü görünür olmaktadır. Bu bağlamda insanın bu teleolojik, erdem, gelenek ilişkisi yerine bireysel, mekanik ve doğal olarak canlı olma problemi ahlak ve politik olanı ele geçirir (Strauss, 2000). İnsanın kamusal ve özel yaşam bütünlüğünün temelinde olan kırılganlığın, bağlılığın, ortak pratiğin önemini parçalayan mekanik öğretinin tahrip edici yönü görünür olur. Buradan hareketle MacIntyre, güçlü bir biçimde, toplumsallığın yıkıcı, tahrip edici yönünü oluşturan kırılgan olmayan birey ahlakının kavramlarının bireycilik temelli olduğunu savunur.

MacIntyre, insanın bütünsel anlatı düşüncesini veya iyi anlayışını kırılganlık üzerinden ele alırken, bu kırılganlığın yok edilmesinin temelinde olan mekanizm ve bireycilik problemini modernizmin ahlaki krizinin temeli olarak görür. Ona göre bireycilik, kırılganlığın, bağımlılığın, sosyal savunmasızlığın düşmanı olarak sahneye çıkar. Bunun kökeninde temelde üç düşünce bulunmaktadır. Birinci olarak, koşulsuz ve akılsal çıkarımdan yoksun ahlaki kuralların varlığı, ikinci olarak kendi içinde normlara sahip olan dünyevi iktidar alanı, üçüncü olarak seçimlerinde özgür olan birey kavramıdır (MacIntyre, 2001a, s. 143). MacIntyre, ahlaki içerikten yoksun kuralların ve özgür bireyin, dünyevi iktidar alanının içerisinde var olduğunu savunur. Bu durumda rönesans ve yenilik hareketlerinin temelindeki reform çabaları, bireyi dünyevi olana yönelterek yeni bir arayış ortaya çıkarmaktadır. Bu yeni arayış düşüncesi aslında ortak iyi arayışını değil daha öznel arayış çabalarını var eder. Bu noktada MacIntyre ile Taylor arasında çok yakın bir ilişki olduğunu görürüz. Taylor'a göre, rönesans ve yenilik hareketleri "dünyevi birey"i yaratarak, yeni bir toplum düşüncesini ön plana çıkarmaktadır. Bu "dünyevi birey" düşüncesiyle "dünyevi bilgelik", dünyevi ahlak" gibi anlayışlar görünür olmaktadır. Nihayetinde bu anlayışla birlikte "Eski ufuklar yitip gitmiş, yanıp kül olmuştur ve bu kaybın ardından, en temelde hepimizin birer birey olduğu hissi doğmuştur" (Taylor, 2014, s. 188). Taylor'ın bu iddialı düşüncesine MacIntyre belirli ölçüde katılmaktadır. Çünkü bu dünyevi iktidar alanını, olması gereken iyi değil de olanın belirlediği görülmektedir. Bu bakımdan olması gereken yerine olan bağlamında inşa edilen politik ve ahlak problemi vardır. Strauss, olan açısından erdem ve ilkeleri temellendirmenin adeta "yeni bir ahlaki kıta"nın keşfedilme problemiyle ilgili olduğunu ele alır (Strauss, 2000, s. 75). Bu "yeni kıtanın" sözcüleri olan filozofların, (Grotius, Hobbes, Machiavelli) normatif düzeni, bireylerin doğasına dayandırmaları ve anlamlandırılmaları devrimsel anlayışı temsil eder (Taylor, 2014, s. 191). Bu bağlamda, "dünyevi birey"in ahlaki zemini hak, yükümlülük, güvenlik, doğal haklarla birlikte belirli sözleşme ilişkilerine dayandırılmaya başlanmıştır.

MacIntyre'a göre rönesans dönemiyle birlikte ahlaki zemini oluşturması gereken gelenek, tarihsel öykü ve erdemler gibi değerler yerine yükümlülükler geçmeye başlamıştır. Düşünür bu yeni kavramlarla oluşan ahlaki zemin üzerinde duran toplumu ayrıştırdığımızda neyi bulabileceğimizi sormaktadır. Ona göre bulacağımız şeyler, artık tek tek birey koleksiyonlarından oluşan arzu, tutku, tahakküm arzusu, ölümden kaçınma gibi ifadelerdir (MacIntyre, 2001, s. 149). Bu temel insani dürtüler, motiflerle doğal ve mekanik insan tasavvuru görünür olmaktadır. Bu durum, mekanik, doğal ya da olgusal önermelerden oluşan moral kuralların çerçevesini bize hatırlatmaktadır. İnsanın duygu ve dürtülerle moral kuralları anlamaya çalışması, belirli bir kopuşu temsil eder. MacIntyre ve Taylor'ın da belirttiği

gibi moral kuralların iyi temelli anlamları ortadan kaldırıldıkça, mekanik ve doğal arzuların ahlakın temelini dizayn etme tehlikesi söz konusudur. Brakely, MacIntyre ve Taylor'ın bu modern ahlak eleştirilerinin arka planında, natüralizm ve mekanizm olduğunu iddia etmektedir (Blakely, 2016, ss. 8-10). Modernizmin entelektüel çabasını oluşturan en temel anlayış, natüralizmdir. Brakely, natüralizmin adeta çağımıza kadar ahlak, kültür, gelenek, toplum gibi temel birçok kavramı dönüştüren en az tartışılan kavram olduğunu savunur. Bundan dolayı çağımızın ahlaki dilinin bozulmasını ele alan MacIntyre için iyi arayışının ortadan kalkmasının sebeplerinden biri de natüralizmdir (MacIntyre, 2016). Özellikle MacIntyre ahlak, kültür, gelenek, tarihsel öykü gibi kavramların açıklanamama problemi ya da olgulara indirgenerek açıklanmasının temelini natüralizm olarak görür. Buradan yola çıkarak, natüralizmin bilimsel dilinin, ahlaki dili ele geçirdiği iddiası önemli görülebilir. Bu noktada natüralizmin doğal arzuların bireyciliği ahlaki alanın içerisine soktuğu, böylelikle ahlaki dilin yozlaştığı düşüncesi ön plana çıkmaktadır. MacIntyre, bireyciliği kesin olarak suçlu sandalyesine oturtsa da Taylor, benlik kaynakları üzerinden, bireycilik ile toplumsal alan arasında belirli bir uzlaşıya gitmek istemektedir (Taylor, 2012). MacIntyre, bireyciliğin ahlaki alanın merkezi otoriteleri olan gelenek, pratik ve tarihsel öyküyü parçaladığını, Taylor ise bireycilik ile toplum arasında belirli bir ilişki kurulabileceğini iddia eder (Perreau-Saussine, 2022, ss. 131-133). Bu bağlamda MacIntyre, ahlakın siyasi yükümlülükler, haklar ve bazı sözleşmelere indirgenirken, bireyciliğin geleneğin merkezi kökenini tamamen tahrip ve mahkûm ettiğini savunur. Bireycilikle birlikte ortak iyinin temelsizliği problemi açığa çıkarken, ahlak alanında yeni etkenler bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu açıdan birinci olarak Antik Çağın "iyi"si, ikinci olarak Orta Çağın fiili emirler kümesinin yanında üçüncü olarak amaçlar için araç ve arzunun gerekli olduğu yeni bir değerler inşası problemi söz konusudur (MacIntyre, 2001a, s. 167). Eğer bireyler kendi kararlarıyla yeni bir zemin inşa ederlerse, ahlakın gelenek ve kültürel zeminden ayrılarak, yeni anlamlar üzerine kurulması gerekir. Ahlakın kaynağı bireysel istekler haline gelirken değerler iyiye, hakikate dayanmadığı için gerekçesiz kalırlar.

Ahlaki Gerekçelendirme ve Hakikat İlişkisinin Kaybı: Tutku Kavramının Ahlaki Olanı Belirlemesi

MacIntyre'a göre, modernizmin özgür ve bağımsız bireyi ahlaki gerekçelendirme ve hakikat arasındaki ilişkiyi sağlayamamaktadır. Merkezde bireyin olduğu şema, yeni bir dünya ve yeni ahlaki problemleri ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle modern bireycilikle kırılganlık, bağlılık bildiren toplumsal pratiklerin, erdemlerin, anlatıların anlamını kaybettiğini belirtir. Bununla birlikte olan ve olması gereken ayrımıyla tutku, özgürlük, seçim gibi problemlerin açığa çıkmaya başladığını ele alır. Ona göre, ahlaki olanın iyi, gelenek, tarihsel öykü ve pratiklerle ilişkisini anlamak için temel odak noktası ne olduğumuz ile ne olmamız gerektiği arasında kurulan ilişkidir. Ancak modern bireyin merkezde olduğu ahlaki şemada ne olduğumuz ile ne olmamız gerektiği arasındaki ilişki sekteye uğramak üzeredir. Çünkü ahlaki normlar ve amaç arasındaki ilişkiyi sağlayan anlatılar anlamını kaybetmeye başlamaktadır. Bu problemi ayrıntılandırmamız gerekir. Onun ahlak felsefesindeki ahlaki gerekçelendirme amacı ve hakikat arasındaki ilişki zorunludur. Ahlaki gerekçelendirme, hakikat soruşturmasında ya da hakikate yönelen amaçta belirli araç sağlamaktadır (MacIntyre, 1998, ss. 205-210). İnsanın belirli bir ahlaki bağlamda, herhangi bir kavramı gerekçelendirmek için belirli amaç üzerinden onu ortak pratikler içinde sınanabilir anlamlarla ortaya koyması gerekir. Bu noktada MacIntyre'a göre hakikat bu gerekçelendirme süreci sonunda açığa çıkan değil, bu sürecin başında ve sürecin kendisinde amaç olarak bulunur. Hakikat süreci, ahlaki olanın nasıl göründüğünden, ortak pratiklerle birlikte nasıl olduğuna geçiş yapılmasının kendisidir (MacIntyre, 1998, s. 207). Gelenek, tarihsel öykü ve pratikler ise bu hakikat sürecinin anlamını var etmek için ortak iyiyi gerçekleştirirler. Kısaca, ahlaki gerekçelendirme gelenek, erdem, tarihsel öykü gibi kavramlarla hakikati keşfetme yollarını sağlar.

Modernizmle birlikte ahlakı gerekçelendirme ölçülebilir mekanik yapılarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda hakikat yok olmasa da amaç, erdem ve gelenek yerine, olan temelli basit anlamlar içerisinde kalmaktadır. Artık ne olmamız gerektiği düşüncesinin ne olduğumuzdan türetilmesi imkânı ortadan kalkmaktadır. Ahlaki gerekçelendirmenin amacı olan hakikat silikleştiği için olması gerekenin olandan türetilme problemi söz konusudur. MacIntyre'a göre bunu ilk vurgulayan filozoflardan birisi Hume'dur (MacIntyre, 1971, s. 113). MacInytre, ahlak felsefesindeki olan ve olması gereken ayrımının mevcut ortaya çıkan dünyanın bir tezahürü olduğunu belirtir. Hume'un, olan ve olması gereken ayrımıyla insanın doğasına dair tartışmalar ön plana çıkmaya başlamaktadır (MacIntyre, 1971, ss. 121-123). Bu durumda, Hume'dan Hare'e kadar etik özerklik problemi için zemin arayışı söz konusudur. Olan ve olması gereken, bir başka deyişle pozitivizm ve değer gerilimi Hilary Putnam, Richard Rorty, Charles Taylor gibi birçok çağdaş filozofun da üzerinde durduğu temel bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Ancak burada, MacIntyre'ın bu ayrımla modernizmi mahkûm ettiği ve tek yönlü olumsuz bir tezle ilerlediğine dikkat çekmemiz gerekmektedir. Çalışmamız onun bu tek yönlü incelemesiyle ilerlediği için sınırlılıklar gösterse de onun ahlaki kriz okumasının temelinde bu yönünün olduğunu anlamamız önemlidir. Çünkü ona göre modernizmle birlikte kırılganlıklarımızla ilişkili normlar ve gerekçelendirilmesi gereken ahlaki değerler kişisel projelere dönüşmektedir. Bu bağlamda, iyi insanın ne olduğu ne olması gerektiği arasında bir ilişki yoksa ahlakı gerekçelendirme ve hakikat arasındaki ilişki de

anlamını kaybeder. Eğer "iyi insan nedir" sorusunu sormanın anlamı kaybolduysa, insanı eyleme hangi amaç yöneltecektir? MacIntyre'a göre bu aşamada karşımıza genel anlamda, tutku (passion) kavramı çıkmaktadır. Bu kavramın ahlaki olanı şekillendirmeye başlaması, akıl ve teolojiye galip gelmesi ya da zafer kazanması şeklinde değil de ahlaki çöküşü artırması anlamında okunması doğru olabilir. Ahlakı iyiyi olana indirgeme, ahlakı gerekçelendirmede tatminlerin, duyguların görünür olması demektir. Bu noktada kırılganlıklarımızla şekillenen erdemler yerine insanın kişisel duygular üzerinden özgürleşmesi söz konusudur. Modernlik fikri, aklın, erdemlerin, kırılganlıkların egemenliğinden ziyade, arzuların özgürleşmesi ve taleplerin tatminiyle yakından ilişkilidir (Touraine, 2010). Bu bağlamda, "arzuların ve duyguların özgürleşmesi" probleminin, modernizmden çağımıza kadar, toplumu adeta esir alması çağımızda duyguculuk, hazcılık tartışmalarına dair birçok konuyla bağlantılar sunmaktadır.

İyinin gerekçelendirilmemesi problemi, modern ahlaki dil, bireyin tercihleri, arzuları ve duygularıyla kendini göstermeye başlamaktadır. Böylelikle sekülerleşen birey "iyiyi kovmaya" başlarken, karşımızda yerleşik ilkelerin üzerinde yükseldiği tutku ve ona eşlik eden çıkar düşüncesi vardır. Bu açıdan yerleşik ilkeler ahlakın temelindeki iyi ve kötü anlamları ifade etmektense, tutkuları azaltan ya da artıran anlamlar olarak görülmektedir. MacIntyre bunu, şu şekilde ele almaktadır: "Yerleşmiş ilkelerin tutkulara ve çıkarlara hizmet eden araçlar olarak kavranabildiği bir toplum, içinde tutkuların ve çıkarların tatmin ve kazançta karşılılık yaratacak şekilde düzenlendiği veya düzenleyecek şekilde ele alındığı bir toplum olmalıdır" (MacIntyre, 2023, s. 291). Toplumla ilişki halinde olan ahlaki özellikler, örneğin tevazu, gurur, iyi gibi kavramlar artık tutku, çıkar gibi duygularla ilişkili olan bireysel anlamlar ifade etmektedir. Bu durumda sakin bir tutku ve şiddetli bir tutku, umut ve korku, acı ve haz gibi ilişkilerin, eylemleri şekillendirdiği iddia edilebilir. Bu bağlamda akıl tutkuların amaçlarına hizmet etmek ya da onlara reçeteler sağlamakla görevlidir (Hume, 2009, s. 278).

MacIntyre'a göre bireysel tutkular ön plana çıkarılırken, "iyi arayışı" ya da süreklilik ifade eden bütünsel kişilik anlamını kaybetmektedir. Tutkuların esareti altında kalmış iyi hayat, koşuldan koşula değişen ve dönüşen bir nitelik olarak görülmektedir. O, kişinin ne veya kim olduğuna dair belirleyici, yerleşik, karakter ifade eden kavramlarının ortaya çıkarılmasının çok zor olduğunu ele almaktadır. O zaman tutku ve çıkarlarıyla normlarını şekillendirmeye çalışan failin başvuracağı temel nokta nedir? Bu sorunun cevabı aslında nettir; kırılganlık ve bağlılıklar yerini "elde etme" ve "sahip olma" ifadelerine bırakır. MacIntyre bu aşamada çok büyük bir dönüşümden söz eder. Ona göre tutku ve çıkarların temellendirdiği ahlaki çerçevedeki erdemler yerinden edilirken, onur sahip olmaya, bir şeye sahip olma statüye, statü de mülkiyetin farklı şekillerine dönüşmüştür (MacIntyre, 2019, s. 470). Bu açıdan erdemlerin ilk dönüşümü mülkiyet ile ilişkilidir. Bunu özellikle vurgulamasının sebebi, yeni değerlerin liberalizmin ahlakı için bir temel olduğu iddiasıdır. Bu görüşe yönelik olarak ikinci dönüşüm, erdem ve kural ilişkisidir. İyi, hakikat ve erdemlerin toplumu dönüştürmesi yerine kurallar ve itaatlerle erdemler boyunduruk altına alınmaktadır. Üçüncü dönüşüm ise ahlaki dilin değişimiyle söz konusudur. Ahlaki terimler, farklı alandaki kavramlarla yer değiştirmiş, teolojik ve doğal erdemler gibi ayrımlar kaybolmuş, nihayetinde ahlaki dil değişimiyle toplumsal iyi ve erdemler dönüşmüştür. Bu değişimleri anlamak için öncelikle özgürlük ve mülkiyet ilişkisinin dönüşüm problemini açıklamamız gerekir.

Modern Erdem Şemasının İnşası Problemi: Özgürlük ve Mülkiyet İlişkisi

MacIntyre'a göre, tarihsel olarak ahlaki açıdan her zaman sözcük dağarcığının değişimi ve restorasyonu olsa da özellikle XVIII. yüzyıldan sonra ahlaki dildeki radikal dönüşümler fark edilmektedir. O, bu radikal dönüşümlerle, çağımızda yaşadığımız "ahlaki barbarlık" arasında bir ilişki kurmaktadır. Bu dönüşümle birlikte artık barbarlar surların dışında değil, insanlık kalesini ele geçirmeye başlamış, bununla birlikte ise kırılganlıklarla ve bağlılıklarla örgütlenen erdemli, mücadeleci, devrimci bireyler surların dışına atılmıştır. Bu radikal dönüşümle ahlakın dili yenilenirken, gelenek, tarihsel öykü ve kültür dili yıkıma uğratılmaktadır. Örgütlenen erdemli, mücadeleci bireylerin erdem ahlakı yerine ahlak teorileri arasında çatışma ve çürüme düşüncesi aktiftir. Modern ahlak, kırılganlıklarıyla birleşen, örgütlenen insanlara hakikat için direniş çerçevesinde bir şey sunmadan, onları ahlaki ilke tartışmalarına hapsetmektedir. Aslında MacIntyre'a göre, XVIII. ve XIX. yüzyıllardaki ahlak düşünürlerinin farkına varamadıkları şey, bazı eleştirileri tekrarlayarak, karşı iddiaları çürütmekten başka bir şey yapmamalarıdır. Bu iddiası çok radikal görünse de temel odaklandığı nokta ortak bir iyi probleminin sağlanamamasıdır. Ona göre Hume, Smith, Diderot, Kant, Mill, Kierkegaard gibi filozofların önemsedikleri temel şey, rakiplerini çürütmeleri ve kendi ahlaki ilkelerini tam olarak inşa edemeden rakip iddialara yönelmeleridir (MacIntyre, 1979, s. 18). MacIntyre'a göre faydacı, sözleşmeci, akılcı, duygucu, kuralcı, sezgici gibi birçok ahlaki gerekçelerimiz olsa da bunların amaçları yeni bir inşadan çok birbiri arasındaki mücadeleyi kazanmaktır. Bu ahlaki gerekçelendirmeler, insanların ortak, paylaşım, gelenek, kültür, iyi arayışlarıyla başa çıkmaları için hiçbir argüman üretmemektedir. Bu noktada bu ahlak anlayışları kırılgan olmayan özgür bireyciliğin zemini üzerine yükselmektedir. Görüldüğü gibi onun için bireycilik zemini vazgeçilmez olarak ahlakı şekillendirmektedir. Bundan dolayı çağımızın bireyci ve çıkar odaklı yabancılar toplumu olduğunu savunması anlaşılır olmaya başlamaktadır.

Modern ahlak anlayışlarında ahlaki ölçüt (scale) ya da ahlaki terazi ortadan kalktığı için ahlaki iddiaların birbiri ile çeliştiği yeni bir kültür oluşmaktadır. Ortak rasyonel bir ölçütün yokluğu, temelde belirli bir keyfilik, görecelilik, duyguculuk gibi kavramların egemenliğini var eder. Bu mücadelenin içerisindeki problem, herkes başkalarını ikna etmeye çalışırken, bu çatışma içerisinde kendi ahlaki ölçütünü de her an yok edilebilir olmasıdır. Bu durum neyi ortaya çıkarır? Ona göre temel olarak açığa çıkan; belirli ölçüde parçalanmış ve bölünmüş ahlaki zemin, rakip ve uyumsuz cevapların karmaşasıdır (MacIntyre, 1979, s. 17). Bu karmaşa durumunda, ahlaki tartışmalar istikrarsızlığı ve çözümsüzlüğü artırdığı için bitmek bilmeyen problemler söz konusudur. Bu bağlamda, aydınlanma sonrası ahlak, kırılganlık ve bağlılık temelli olan erdem ahlakından, tarihsel, dilsel, kültürel, kimliksel olarak kopmaktadır. Bunun kökeninde Hinchman'a göre, ahlaki dili var eden şeylerin çokluğuyla kopuk dilsel yapılar ve hayattan kopuk yabancı bireylerin varlığının iç içe geçmesi durumu vardır (Hinchman, 1989, s. 640). Artık ahlaki dilsel dönüşümler rahatlıkla görülmektedir. Bu dönüşümün kökeninde erdem kavramlarının tek başına iyiyi inşa etmesi yerine onların temellendirilmesi problemi söz konusudur. Aydınlanma dönemiyle birlikte ön plana çıkan ahlak teorileri, kırılganlıktan yoksun özgür birey merkezli temellendirilmek istenmektedir. MacIntyre'a göre erdemlerin ilke ve kurallara dayalı olması zorunluluğu modernizmin ahlaki krizini var etmiştir. Bireysel haklar ve yükümlülükler erdemleri belirleyen temel etkenler haline gelmektedir. Sonuç olarak, bunun kökeninde, kırılganlıkları yok eden ve bağlılık ahlakını tamamen parçalayan doğal hak kavramı görünür olmaktadır. İnsanın insan olmasından dolayı sahip olduğu doğal haklar, özellikle XVIII. yüzyılla ön plana çıkmaktadır (MacIntyre, 2019, s. 159).

MacIntyre'ın üzerinde durduğu problem, doğal hak kavramının gelişen bireycilik, yararcılık, özgürlük gibi kavramlarla ilişkili olarak hiper-görünür kılınmasıdır. Bu doğal haklar bir anda, gelişen politik ve ahlaki kriz durumunda, erdemlerin yerini doldurmak için mi ortaya çıkmıştır? Bu soruya kesin olarak MacIntyre cevap vermemektedir. Ancak ona göre, "bu tür haklar yoktur, bunların varlığına inanmak, büyücülerin veya tek boynuzlu atların varlığına inanmakla birdir" (MacIntyre, 2019, s. 160). O, ahlaki krizin adeta peşine düşerken, doğal hakların bir anda sorgulanmadan politik ve ahlaki olanın alanını ele geçirdiğini düşünür. Bu haklar, insanı acaba tarihsel bir köksüzlüğe mi hapsediyor? Doğal haklar bireyi toplumdan bağımsız belirli bir özerk varlık olarak mı kabul eder? O, sırasıyla doğal hakların insanları tarihsel köksüzlüğe hapsettiğini, toplumsal özerk varlık olarak ahlaki çözülmeyi başlattığını savunur. Ancak o, kırılganlık ve toplumsal bağlamdan birazcık kopan anlayışları, radikal olarak eleştirirken, bireyin ezilmesini göz ardı ettiği iddia edilebilir mi? Çünkü temel haklar olmadığı müddetçe, toplumun bireyi esaret içinde bırakma problemi söz konusu olur (Nussbaum, 2006; Nozick, 2006). MacIntyre, bu gibi eleştirileri kabul etmektedir. O, hak kavramının pratik ya da yararcı yönlerinin görmezden gelinemeyeceği ancak asli problemin bu hakların temellendirilmemesi olduğunu düşünür. Aslında ona göre doğal haklar temellendirmeye çalışıldığında karşımıza, kapitalizmin sömürüsü ön plana çıkmaktadır. O, doğal haklara değil de onların temellendirilmediği için ortaya çıkan ahlaki problemlere yönelir. Kısaca insanların özgürlük, yaşam haklarına sahipken, bu hakları temellendirmeye ihtiyaç duymadan, yararlarına odaklandıklarını iddia eder. Ona göre hakları temellendirmeyi engelleyen yararcılık hastalığı her yeri ele geçirmektedir. Bundan sonra, politik, etik tartışmalarda kırılganlıklarla birlikte örgütlenmek yerine az yararlı veya çok yararlılık söz konusu olmaktadır.

MacIntyre'a göre özgürlük, yarar ve doğal hak kurgusu adeta iç içe geçen bir bütünlük açığa çıkarmaktadır. Kişi için kendine özgü bir nitelik (a self propriety) taşıyan doğal hak, özgürlük ve yarar kavramları, özel yeni bütünlükler olarak bireyi var eder. Ahlaki bir değer haline gelen özgürlük ve mülkiyet hakkı ilişkilidir. Birey kırılganlıkları olmadan kendi karakterini, anlamını, değerini var edebiliyorsa, kendine özgü bir ahlak ortaya çıkarabilme düşüncesi çok kritik bir eşiktir. Bu durumda, artık özgürlüğün temelinde olan özgü (proprius), özgülük (propriety) kavramları mülkiyet (property) ile aynı anlama gelmeseler de belirli ölçüde onun kökenidir denebilir (MacIntyre, 2001a, s. 174; Chantrell, 2002, s. 401). MacIntyre'a göre bu özgürlük ve mülkiyet arasındaki ilişkiyle bireyin hakları kapitalizm bağlamında özgürlük hakkıyla giderek daha fazla ilişkilendirildiği söylenebilir. Bu aşamada kırılganlık, bağımlılık temelli oluşan erdemlerle ilişki dönüşmüştür. Bu noktada "Bu kavramsal karmaşa *(*melange*)* ortamında, yarar ve hak gibi modern kavramların arasına sıkışıp kalmış, birbirinden oldukça farklı işlevlere sahip, çeşitli erdem kavramları bulunur" (MacIntyre, 2019, s. 459). Bu erdem kavramları dışsal açıdan belirli hak, ödev ve yarar kavramlarına indirgenirken, tarihsel öykü, gelenek ve iyi gibi terimlerden uzaklaşmaktadır. Artık erdem denildiğinde, belirli kurumsal, bireysel, ideolojik, politik kataloglar ortaya çıkmaktadır. Bireysel erdem kataloğunda, bağımsızlık tutkusu, özgürlük; kurumsal erdem kataloğunda çalışkanlık ve başarı; politik erdem kataloğunda yurtseverlik ve kardeşlik gibi erdemler söz konusu olmaktadır. MacIntyre bu erdem kataloglarına yön veren, temel etkenin güç ve bu gücünde temelinde mülkiyet, özgürlük, elde etme isteği olduğunu iddia eder. Ona göre bağımsızlık tutkusu, çalışkanlık ve başarı gibi erdemlerin merkezinde ekonomik güvence problemi görünür olmaktadır. Yeni erdem kataloglarının belirli ekonomik problemlere indirgenmesinin kökeninde modernizmin erdem açmazına bir çözüm getirme isteği olabilir. O, kırılganlık temelli erdem düşüncesinin parçalandığını ilan etmiştir. Bir anlamda yeni erdem kataloglarını kırılganlık ahlakının değil de ekonomik güvence arayışının

şekillendirdiğini savunmaktadır. Erdemler dışsal amaçlara göre tanımlanan, belirli işlevlere indirgenirken, ekonomik güvencenin maskeleri haline gelmişlerdir. Bu bağlamda, insanı doğumdan ölüm fenomenine kadar mülkiyetin statüsü erdemleri esaret altına almaktadır. Örneğin ölüm fenomenine bile belirli ekonomik açıdan istatistiksel bir kayıp, kurumsal bir eksiklik, hukuki bir tazminat olarak bakılmaktadır (MacIntyre, 2006, s. 183-184). MacIntyre'a göre bir toplumun bireyin ölümünde bile ona belirli bir maliyet çıkarma, bireysel ve kurumsal faydayı hesaplama probleminin ahlakı anlamsızlaştırdığını iddia etmektedir. Bu mülkiyet temelli haklar, görevler ve faydalarla ilgili rekabet tartışmaları erdemler arası ilişkileri yok etmiştir. Nihayetinde artık kırılganlık temelli ahlak olmadığı için özgürlük temelli bireycilik ahlakı kişiyi görev, kural, ödev veya seçimler arasında bırakan yeni problemleri ön plana çıkarmaktadır. Şimdi, bu kırılgan, bağımlı, toplumsal savunmasızlığı olmayan birey ahlakının nasıl tarih, kültür, gelenek kavramlarını olması gereken alanın dışına attığını analiz edeceğiz.

Kırılgan Olmayan Birey Ahlakı: Tarihsizliğin Talihsizliği Problemi

MacIntyre'a göre, aydınlanma döneminden sonra birey yarar ve haklar arasında, kendine özgü anlamlar geliştirirken, karşımıza ahlaki çatışma problemi çıkmaktadır. Bu açıdan ortak kırılganlık temelli amaç, niyet, eylem ve erdem birliği olmadığı için ahlaki bir uzlaşma mümkün görünmemektedir. Uzlaşmanın prosedürel ve teknik yasalarla sağlanması sorunu gündeme gelmektedir. MacIntyre bu sorunun bireycilik temelli ahlaki zeminde teknik yasalarla bağlantılı olduğunu düşünür. Bu noktada ahlakın içkin değerleri yerini dışsal değerlere bırakır. Karşımıza çıkan kırılgan olmayan birey problemleri ödev, seçim gibi ahlak anlayışları üzerinden cevaplanmaktadır. Örneğin, bir otobüsün içinde bulunan insanların ölmemesi için yoldan geçen bir kişinin ölümüne sebep olunup olunmaması gibi bir ahlaki soruyu düşünelim. Bu soruyu cevaplarken, belirli bir iyi, erdem veya amaç etkisi neredeyse yoktur. Bu gibi soruların cevaplarında belirli bir iyiye yönelik unsurlar yerine görev, seçim temelli bir anlam arayışı söz konusudur. Bu soru ve cevaplar toplumsal gelenek, tarihsel öyküye yönelik değil de özgür, tarihsiz bireye yöneliktir. Tarihsel öyküsü eksik ve kırılgan olmayan bir birey ahlakı inşa edilebilir mi? Bu soruya MacIntyre açısından cevap vermek için öncelikle ödev ve seçim temelli etik anlayışları incelememiz gerekir.

MacIntyre'a göre aydınlanma dönemi sonrasındaki ahlakın amacı iyiyi, kimliği geliştirmek değil, kırılgan, bağımlı olmayan, birey modelini ortaya çıkarmaktır. Çağdaş ahlakın çıkmazlarının belirli ölçüde, kırılgan olan insanı, deneyimlerden ve eylemlerden kopardığını savunur. Ahlaki kararın niteliği kırılganlık zemini yerine, bireyin ödevi ve seçimine yöneliktir. Öncelikle çağdaş ahlaki dilin özelliklerini oluşturan ödev ahlakının kural koyuculuğunun, özgür insan arayışının kırılganlık ve bağlılık temalarını tamamen yok ettiğini vurgulayan MacIntyre, bu iddiasını *What Morality is Not* adlı makalesinde temellendirmektedir (MacIntyre, 1957, ss. 325-335). Ona göre, çağdaş ahlaki dilin temelindeki teorik mantıksal analiz pratikte anlamsızlık barındırmaktadır. Bunun sebebi, genel kural ifade edici önermelerin kırılganlık temelli içerikten arındırılmasıdır. Ödevci ahlaki şemada "ben bunu yapmalıyım" önermesi, evrensel ölçekte "herkes bunu yapmalıdır" önermesiyle aynı olmalıdır; ancak MacIntyre'a göre bu mümkün değildir. Ödevci ahlak, eylemi "bunu iradeye dayalı yapmalıyım" önermesiyle şekillendirirken, bunu hangi evrensel ilkeye dayalı yapacağı problemlidir. Onun için kişinin "ben bunu böyle yapmalıyım" önermesini, hangi evrensel ilkeye dayalı yapacağı, bu evrensel ilkenin diğer herkes için de olanaklı olacağı varsayımı kabul edilemez. Kişinin eylemini yaparken kullandığı evrensel ilkeyi kabul etmek anlamsızdır. Buradaki temel problem ahlakı içeriksel değil formel, dilsel anlamlarla dizayn etmek, ahlakı kırılganlığı önemsemeden kapitalist, neoliberalist olan bireyci alana yaklaştırmaktır. O, Kant'ın ödev anlayışının, iyi arayışı, erdem hayatını tamamen yok ederek, belirli, soyut ve formel ilkelere hapsettiğini mi iddia eder? Bu soruya cevap verirken MacIntyre'ın ödev ahlakını radikal bir şekilde eleştirmesinin sebebinin, onun XVIII. yüzyıldan sonra inşa edilmeye başlanacak olan liberal toplum ve bireyciliğin ahlakını yansıtması olduğunu anlamamız gerekir (MacIntyre, 2001, s. 224). MacIntyre ödev ahlakını bireycilik, liberal özgürlük üzerinden eleştirmektedir. MacIntyre, ödev ahlakını eleştirirken, ahlaki dilin dilsel ve mantıksal olarak mükemmel olabileceğini ancak pratik noktasında, problemli olduğunu öne sürer. Yani eylem, ahlaki yargı ve evrensel önerme arasındaki bu çıkmaz, çağdaş modern ahlaki dilinin asli problemidir. Bunun kökeninde ise ödev ahlakının olandan olması gerekene geçişin temelinde olan mutluluk, iyi, gelenek, erdem gibi kavramları ortadan kaldırırken, dilsel mantığa dayalı bir dil inşa etmesi vardır. Ancak içeriği olmayan, önermelerin evrenselleştirilmesindeki tutarlılık problemi büyük bir paradoks ortaya çıkarır. Örneğin "Benden başka herkese bir araçmış gibi davranabilirsin", "Bütün yaşamın boyunca, biri dışında, verdiğin bütün sözleri tut", "Mart ayında, pazartesi günleri hep midye ye" gibi önermelere baktığımızda ahlaka aykırı görülseler de tutarsız olmadıkları görülebilir (MacIntyre, 2019, s. 116-117). Buradan hareketle, o ödev ahlakının akıl temelli, ancak içerik, erdem, amaç problemlerinden dolayı formel kaldığını iddia eder. Bu nokta MacIntyre'ın amacının ödev etiğini ayrıntılandırmak değil, onun kültürün, tarihsel öykünün dışında inşa edilecek etikler için adeta bir "müze" olduğunu vurgulaması önemlidir. O, ödevin ahlaki dili belirli mantıksal dilsel analizlerle anlamlı hale getirmek isterken, içeriksel problemli yönlerinin aşılmasının zor olduğunu ele alır. Louden, MacIntyre'ın Kant ahlakını ve genel anlamda ödev teorisini salt kuralcı, mekanik,

biçimci açılardan ele almasını eleştirir (Louden, 1986). Ancak yine de MacIntyre eleştirilere rağmen, bu toplumsal bağlılığı olmayan ve tarihsel öyküyü dışlayan bireyci ahlakın, çağdaş formel ahlaki dilin temellerini attığı tespitini ön plana çıkarır. Daha sonra o, ödev ahlakının görev olgusunun, liberal bir toplum açısından önemli bir zemin sunduğunu savunur. MacIntyre daha da ileri giderek bu ahlakın, "insanın toplumsal düzenin salt konformist bir kölesi haline getiren bir arayış" problemini var ettiğini düşünür (MacIntyre, 2001, s. 226).

MacIntyre, kırılgan olmayan birey üzerinden ele alınan ödev mirasının kapitalizm ahlakına yön verdiğini iddia ettikten sonra seçim temelli ahlakı ele alır. Bu birey açısından ilerleyen ahlakın tarihsel ve kültürel talihsizlik içerisinde olduğunu savunur. Seçim temelli anlayışlarda geleneğin, tarihin dışında belirli kırılgan olmayan birey teması ön plana çıkmaktadır. Örneğin seçim temelli eylemi ele alan Sartre, geleneğin birey için sahtelikler üreten bir zemin olduğuna değinir (MacIntyre, 2001b, s. 64). O, özellikle varoluş ahlakının, seçim konusundaki herhangi bir gelenek, iyi, kültür kabul etmeden ölçütsüz seçiminin hiçbir çözümü inşa etmediğine odaklanır. Burada seçim belirli, zorunlu kurallar, dilsel analizler, maksimler yerine belirli bir temel kabul etmemektedir. Bu seçim nedir? Bu soru tam olarak belirli bir temele uygulanamamaktadır. Çünkü ölçütsüz seçim edimi karşımızda durmaktadır. Buradaki problem, sadece ahlak alanında değil, insani her türlü edim konusunda seçimin ölçütünün olmamasıdır (MacIntyre, 2001b, s. 68-69). Akıl artık seçim kavramı için belirli seçenekleri sunabilir, ancak seçim bireyin kendisi ve istekleri ölçüsünde anlamlıdır. Bu noktada neden A'yı değil de B'yi seçmemiz gerektiği konusunda belirli bir ölçüt yoksa, ahlaki olanın ne olduğunu belirlemek olanaklı mıdır? MacIntyre'a göre, seçim konusunda yaşamın bütünlüğünün ön plana alınması değerli görülse de neyi seçeceğimize dair ölçütün olmaması ahlak için problemlidir (MacIntyre, 2016). Birey hem ölçütü olmayan seçimler içerisinde anlamı inşa edemezken, hem de seçimlerden sorumludur demenin ne olduğunun anlaşılamaması problemi vardır. Birey seçimleri yaparken ölçütlerini bilmeden neden sorumlu olur sorusunu cevaplamak çok zordur. Çağdaş ahlakın çıkmazı olan, benim seçimime karşı bir seçim varsa, hangi seçimin doğru olup olmadığını bilemem. Geldiğimiz noktada o, hem ödevci ahlak konusunda formel olarak tasarlanan dilsel mantıkla örülen ahlakı hem de seçim konusunda bireyi herhangi bir ölçütü olmayan ahlaki seçimler ve sorular içinde bırakan anlayışı kabul etmemektedir. Nihayetinde kırılgan, bağımlı olmayan birey temelli inşa edilen ahlakın, birinci olarak tarihsel kopuşa gittiği (MacIntyre, 2019), ikinci olarak iyiye yönelik olmasının mümkün olmayacağı (MacIntyre 1999b) söz konusudur.

MacIntyre'a göre, aydınlanma projesi temelinde kırılgan olmayan birey temelli ahlakı inşa ederken, bireyi eyleme sürükleyen neyin olduğu düşüncesi ölçüsünde Hume, Kant ve Kierkegaard gibi düşünürler ön plana çıkmıştır. Bunu şu şekilde belirtmektedir:

> *"Nasıl ki Hume, geliştirdiği argümanlar ahlakı akıl üzerine kurma olasılığını dışladığı için, onları tutkular üzerine kurmaya çalışmışsa aynı şekilde Kant, kendi argümanları ahlakı tutku üzerine kurma olasılığını dışladığı için, onları akıl üzerine, Kierkegaard ise hem akıl hem tutkuları dışlayan yaklaşımların kaçınılmaz doğası gereğince, ölçütten yoksun olan temel seçim üzerine kurmak zorunda kalmıştır" (MacIntyre, 2019, s. 123).*

MacIntyre'a göre kırılgan olmayan bireyin tarihsel öykü, gelenek, erdem dışında inşa ettiği ahlak anlayışlarının başarısız olduğu görülmüştür. Ancak bu düşüncelerin başarısı, başarısız olsalar da sürekli farklı şekillerde kapitalizm toplumunda ön plana çıkmalarıdır. MacIntyre'a göre tarihsel öyküyü dışlayarak ahlakı kurma girişimleri, çağdaş ahlakın kırılgan olmayan bireyini kesin olarak inşa etmiştir. Bu nokta neden önemlidir? Çünkü bir ahlaki kuram, itiraz ettiği kuramın iyi yaşam arayışını nasıl geliştirdiğini, hangi tarihsel ve kavramsal krizlerin içerisinde doğduğunu, hangi toplumsal kırılganlıklara çözüm bulduğunu anlamak zorundadır. Yani belirli bir felsefi kuram, onun aleyhine söylenebilecek anlamları derinlemesine analiz etmeden, yalnızca onu aşmak için aşamaz (MacIntyre, 1985). Modernizm ve sonrasında ahlaki kuramlar iyi yaşamın önemini ve tarihsel kriz problemlerini, kırılganlıklar ile ilgili analizler yerine sadece diğer anlayışları (yarar, ödev ve seçim) aşmaya odaklanmaktadır. MacIntyre bu eleştiriyi yaparken kendi ahlak felsefesi de diğer ahlak felsefelerini eleştirmekten tam olarak ileri gidememiştir. Görüldüğü gibi MacIntyre ödev, seçim, yarar temelli ahlak felsefelerini başarısız ilan ederek, belirli bir ahlaki kriz anlatımı ya da kriz betimlemesi yapmıştır. Ancak bu kriz değerlendirmesini ortaya koyarken, modernizmin ahlak felsefelerinin başarısızlığını ilan ederken basit bir reddetme anlayışı söz konusudur. Bu bağlamda Stout, MacIntyre'ın belirli ahlak felsefelerinin yanlışlığını gösterme ve liberalizm toplumunu kınama tavrı üzerinden kendi ahlakının saflığını savunmaktan ileri gidemediğini iddia eder (Stout 1984). Stout, MacIntyre'ın çağımızdaki ahlaki krizle ilgili neredeyse bütün ahlak felsefelerinin hatalarını göstererek, nasıl yaşamamamız gerektiğini betimleyerek kendi saf ahlak kulesini inşa etmeye çalıştığını savunur. Stout, bu tek yönlü olumsuz tavrın nasıl yaşamamız gerektiğini var etmediği için MacIntyre'ın eleştirisinin pratik sonuçlarının net olmadığını belirtir. Bu açıdan MacIntyre'ın ödev, seçim temelli ahlak teorilerinin tarihsel öykü ve geleneği dışladıkları iddiasını geliştirmemesi eleştirileri haklı kılmaktadır. Yani çağdaş felsefede kriz çözümü için iyiyi, geleneği, tarihsel anlatıyı, ortak iyiyi, rasyonel uzlaşıyı dışlayan ancak krizi aşamayan bir ahlaki çokluk vardır iddiası önemli olsa da MacIntyre bu ahlaki çokluğu göstermekten veya betimlemekten başka bir çözüm önerisi tam olarak

ortaya koymamıştır. Bu çokluk, görecelilik problemi içerisinde ahlaki pratikler hangi zemin üzerine inşa edilecektir? Bu soruya MacIntyre çözüm odaklı cevap vermese de en azından bu konuya dair bakış açısıyla Foucault'ya yaklaştığı iddia edilebilir. Çünkü MacIntyre'a göre özellikle aydınlanma sonrasında, haklı değil güçlü olan kazanır. Foucault için bu, zaten tarihsel açıdan iktidarın normal işleyişidir (Foucault, 2012). Ancak MacIntyre için gücü her şeyin temelinde gören kapitalizmin dayandığı rekabetin ahlaki şeması yeni bir döngüyü başlatmaktadır. O, Foucault'dan farklı olarak aydınlanma sonrası dönemin temelindeki güç arayışının artık tamamen rekabet ve kırılgan olmayan birey arayışı şeklini aldığını iddia eder. Bu bağlamda, gelenek, erdem, iyi kavramının egemenliği yaşamdan dışlanırken onun yerini insanın güç, başarı, rekabet içinde seçimlerinin doldurabileceği sanılmaktadır (Murdoch, 2014, s. 78-79). MacIntyre için iyi kavramının ahlakla ilişki tartışması ortadan kalkınca, güç ve rekabet temelli yaşamın iyi olanı tanımlayamadığı problemi kendini göstermektedir. Ahlaki alanda, belirli bir rakiple başa çıkmak için kırılganlıkların dışında dil oyunlarının gerçek olduğu bir zeminde kendimizi nasıl daha güçlü kılarız problemi ön plana çıkmaktadır. Bu aşamada iyi temelli bir ahlaki şema yerine iyinin dışında dil oyunları alanı anlamlıdır. Nihayetinde MacIntyre, ödev, seçim temelli ahlak anlayışlarının gelenek ve tarihsel öyküyü dışlayarak ahlaki krizi artırdığını tek bir bakış açısı üzerinden analiz ettikten sonra, krizin kendisini açıklamak için iyi ve değerleri yaşamdan dışlayan duyguculuk teorisini ele alır.

İyi Yaşamın Tanımlanamama Problemi: Ahlakın Sessiz Krizi

MacIntyre'a göre ahlaki bağların çözülüşü, sadece bireysel alanda değil, toplumsal alanda da birçok problemin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. O, bunun kökenini hem değerlerin parçalanması hem de değerleri temellendirecek belirli bir amacın olmaması şeklinde ele almaktadır. Burada amaçsız kalan bireyin özgürlüğü artarken, yönsüzlüğü de o oranda artış göstermektedir. Çünkü 'hangi amaca göre iyi yaşam sürmeliyim' sorusunu soracak ahlaki değerler parçalanmıştır. Bu durumda, 'neye göre iyi yaşam sürmeliyim' sorusu anlamını kaybedince bireyin 'neden iyi olması gerektiği' hakkında da belirli bir cevabı yoktur. Kırılgan, bağımlı olmayan özgür birey tek başına iyiyi gerekçelendiremeyince, anlamlandıramayınca, iyi parçalanmıştır. Bu noktada kişi inançları, niyetleri ve amaçları belirli bir iyi ile açıklamayınca ya da tanımlayamayınca, doğal olanla açıklama problemi görünür olmaktadır. Bu parçalanan iyi nasıl anlamlandırılacaktır? Bu soruya cevap olarak G. E. Moore ve Bertrand Russell gibi filozoflar, "sağlam felsefe yapma" ifadesini belirsiz iyi yerine basite yönelmek olarak ele almaktadırlar (Russell, 2015; Moore, 1899, ss. 176-193). Russell'a göre sağlam felsefe yapma yolu için belirsiz olan iyiden kurtarılarak, açık ve kesin doğrulara ulaşılabilir (Russell, 2015, s. 43-44). MacIntyre'a göre bu doğalcılık, doğa bilimi temelli vizyon mantıklı görülse de bu mantığı her alana uygulamak iyi yaşamı alacakaranlık içine hapsetmek demektir. Artık ahlaki kriz problemi kendini kesin bir biçimde göstermektedir. Belirli en basit önermeyi, doğru kabul etme çabası, ahlaki olanı dışlar mı? Yani etik ilkeler tartışma ve eleştirmenin bile uzağında mıdır? Ayer'e göre, olgusal önermeler doğru ve yanlış olabilir, ancak olması gereken, iyi, metafizik alan anlamsızlık barındırır (Ayer, 1998, s. 9-10). Bu bağlamda ahlaki önermelerin ya da doğrulayamadığımız önermelerin anlamsız olduğu ilan edilir. Bu durumda eğer ahlaki alanın belirli bir anlam değeri yoksa, o zaman bu alan için nasıl bir yorum yapılabilir? Ayer'e göre ahlaki olan belirli bir duygusal anlam taşısa da gerçek anlamı yoktur (Ayer, 1998, s. 13-14). Kısaca bütün bu eleştirilerin kökeninde olan mantıksal pozitivizm için belirli bir önerme ampirik doğrulama yöntemine uygun değilse, o anlamsızdır (Kitchen, 1997, s. 77). Bu mantıksal pozitivizmin etikteki karşılığını meta-etik üstlenmektedir. Bu meta-etik temelli doğal, duygucu, gayri-doğalcı, kuralcı etiklerin sessizliğinin sebebi nedir? Onların bu sessizliklerinin temelinde değer, kültür, amaç ve erdemlere dair tam olarak cevap üretmemeleri vardır. Buradan hareketle MacIntyre modernliğin bize bıraktığı bu ahlaki çıkmaz mirası üzerinden adeta tedavisi zor bulunur bir hastalığın pençesine düştüğümüzü iddia etmektedir. Modernizmle başlayan insanın doğasını belirli bir tutku, akıl, seçim, ödev gibi kavramlarla temellendirme denemeleri tamamen sonuçsuz kalmıştır. Değer ilkelerini belirli olan kavramlara indirgeme probleminin radikal hali, ahlakı mantığa indirgeme çabası tamamen ahlakı temelsiz mi bırakmıştır? MacIntyre bu soruya, çağımızda sahip olduğumuz ahlakın kendisi değil de suretidir iddiasıyla cevap vermektedir (MacIntyre, 2019, 32). Bu ahlaki önermeleri anlamsız gören, onları duygusal coşkuya indirgeyen biriyle ortak bir anlam geliştirmeye çalışmak mümkün müdür? MacIntyre, bu soruya cevap vermek için çağımızın fiili ahlakı olan duyguculuk meta-etik teorisine yönelmektedir.

MacIntyre, çağımızın fiili ahlakını duyguculuk olarak konumlandırdığı için onu basit bir meta-etik teori olarak ele alamayacağımızı ilan eder ve tanımlanamayan iyiyi duyguculuğa indirgeme deneyiminin büyük bir çıkmaz yarattığını savunur. Bu neden büyük bir çıkmazdır? Çünkü modernizmin ahlak teorileri daha çok kırılganlığı dışladıkları için, onları yok saymak kolayken, duyguculuk ahlakı ise kırılganlığı kabul eder ancak onu belirli bir normatif düzeye taşıyamaz. Ayer, Davidson gibi duygucular kırılganlığı fark ederler ancak onlar ahlakın içeriğini yok sayan duyguculuk projesini başlatırlar. Bu durum aslında çağımızın çıkmazının en önemli tespitidir denilebilir. Çağımızda kırılganlık krizinin fark edildiğini, ancak herkesin kendi kırılganlığını giderme isteğinde olduğu gibi bir problem ile karşı karşıyayız. Çağımızın fiili ahlakı olan duyguculuğu modern ahlaki hastalığın ortaya çıkardığı bir semptom olarak düşünebiliriz. Bu semptom, iyi, inanç, amaç, erdem gibi kavramları

sadece bazı basit duygu gibi kavramlara indirgeme hastalığına sebep olmaktadır. MacIntyre öncelikle duyguculuğu daha iyi anlamak için öfke ve kızgınlık gibi duygulara odaklanarak konuyu analiz etmeye girişmektedir. Daha sonra anlık öfke veya uzun süreli kızgınlık ifade eden iki duyguyu ele aldığımızda, bu duyguların inançtan, amaçtan bağımsız kendi saf halleri olup olmadıklarını araştırır. O, öfke ve özellikle de kızgınlık duygularının inançtan bağımsız olmadıklarını belirtir (MacIntyre, 1971, s. 233). Ona göre, inançtan bağımsız olarak iyiyi sadece olumlu duygulara indirgediğimizde, kişi sahip olması gereken inançla bağlantılı olmadan nasıl belirli duygularıyla hayatı anlayabilir? İyiyi olumlu duygularla ilişkili bir yapıda ele alınca, duygularla belirli şekilde iyiyi temellendirmek nasıl mümkündür?

MacIntyre'a göre kişinin inançları ve amaçları, duygular arası farkları ortaya çıkarmada temel bir anlam ifade etmek zorundadır (MacIntyre, 1971, s. 234). O, öfke ve kızgınlık duygularındaki temel farkı oluşturan inanç çeşitleri olduğunu belirtir ve tek başına iyiyi olumlu duygulara indirgeyince, ondan amaç, inanç çeşitlerinin arındırılamayacağını iddia eder. Bu iddiasının sebebi, duyguların ahlaki alandaki eylem, inanç, amaç gibi kavramlardan arındırılıp yalnızca fizyolojik açıdan açıklanamayacağını düşünmesidir. Bir kişinin utanç verici bir şekilde davranması birçok amaç, niyet, inanç içerisinden ayrılarak değerlendirilemez mi? Bu soruya cevap vermek çok zordur. Çünkü iyi eylemlerimizden ayrıldığında, bencil, utanç verici davranışın katılığını yok edecek belirli bir aşkın anlam da ortadan kalkmıştır (Murdoch, 2014, s. 91). Murdoch'un vurgulamak istediği nokta, 'iyi nedir' diye sorulduğunda, meta-etikçi iyiden değil de olgu, duygu ve kurallardan bahsedecektir. Yani iyi bir insan arayışı olumlu özellikleri olan insan arayışına evrilmektedir. Artık adeta iyi kavramındaki kültür, gelenek, belirsizlik, gizem kavramlarını geride bırakan bir olumlu insana anlam yüklenmektedir. Cömert insan arayışı yerine, şu an insanın cömert tavrından, olumlu özelliklerinden yola çıkarak ona ahlaklı denebilir mi? Murdoch'a göre eğer cömert insan kimdir sorusunu sormadan tavırlara bakarak insana ahlaklı denirse erdemli insan tasviri de yok olmuştur. Çünkü erdemli insan, iyi insanın altında şekillenmektedir (Murdoch, 2014, s. 100-101). Eğer iyi insan tanımı yoksa, süreklilik gerektiren belirli cesaret, alçakgönüllülük, bilgelik gibi erdemler de elenmektedir. Davranış tek başına olumlu özellikler gösterdiğinde iyiyi varsayması, olumsuz özellikler gösterdiğinde kötüyü anlamlandırması birçok kavramı da geri planda bırakmak demektir. MacIntyre için aslında çağımızın krizi ile ilgili temel problem de burada netleşmektedir. Geleneksel ikonografi (iconographic), semboller ve simgeler alanı tamamen dışlanarak, iyinin, duygular ve davranışların basit ifadeleriyle anlaşılması karşımıza büyük bir problem alanı çıkarır (MacIntyre, 1971, s. 240). Ancak MacIntyre, bu problem alanıyla yüzleşmeden belirli bir çözüm önerisi sunmadan, sadece durumu betimlemekle yetinir.

MacIntrye'a göre bireye 'neden öyle davranmalısın' sorusunu yönelttiğimizde, o 'öyle hissediyorum' cevabını verince, aslında ahlaki anlamda bir şey söylememiş demektir. Bunun sebebi 'neden öyle hissediyorsun' sorusunu tekrar yönelttiğimizde, 'nedensizce öyle hissediyorum', 'çünkü böyle hissediyorum' cevaplarını verecektir. Bireyin, önermesinin duygusal nedenini bilmemesi, o eyleminin öyküsünün farkında olmaması ile ilişkilidir. Eylemin iyi temelli öykü, gelenek, amaç, inanç dışında basit duygu yığınlarına indirgenmesi, salt psikolojik tepkiler olarak görülmesine sebep olacaktır. Görüldüğü gibi insanların duyguları üzerinden toplumsal ve kültürel anlamların bireysel anlamlarla psikolojik açıklamalara indirgemesinin yarattığı tahribatın tam olarak açıklanması çok zordur. Artık öfkeli bir kişi olumsuz duyguları ifade ettiği için psikolojik belirli bir problem yaşadığı şeklinde yorumlanacaktır. Bundan dolayı kapitalist etik anlayışında korkulardan ve olumsuz durumlardan kaçınmak önemlidir. Çağımızda olumlu insan olmak ne demektir sorusunun cevabı olumsuzluklardan kaçınmaktır. MacIntyre post-endüstriyalizmin temel mottosunu, olumsuzluklardan kaçınmak, olumsuz duygularla karşılaşmamak olarak ele almaktadır. Onun bu iddiasının kökenine baktığımızda, etiğin neoliberalizmin aracı haline gelmesi vardır. Neoliberalizmin olumluluk içerisinde var olan belirli bir birey inşa etme çabası söz konusudur. Son olarak bu problemin ahlakta meşruiyet krizini var ettiğini ele alacağız.

Ahlakın Meşruiyet Krizi

MacIntyre'a göre, post-endüstriyalizm üzerinden ahlakın temel kavramları olan -gelenekten inanca kadar- birçok farklı değer buharlaşmaya ve yok olmaya başlamıştır. Bunun kökeninde rönesans döneminden itibaren başlayan bireycilik hareketi, daha sonra farklı ahlak tarzlarının mücadele alanına dönen ahlak bataklığının çözümsüzlük problemi vardır. Kırılgan olmayan birey teorileriyle toplum çatışma ve mücadele alanına dönerken ortak bir dil geliştirmek de imkânsız hale gelmiştir. Neoliberalizmle birlikte, ahlak ideolojinin aracı haline gelirken, ortak ahlaki dil ayrımları da anlamını kaybetmiştir. Örneğin "ödevine sadık ol" ve "erdemli ol" ifadeleri bile benzer anlamlarda görüldüğü için ahlaklı olmanın ne olduğu tam olarak unutulmuştur (MacIntyre, 2019, s. 473). Ahlaki kavramlar arası benzerlik ve farklılıklar tarih, öykü, amaç ve inanç incelemeleri yapılmadan kabul edilmektedir. Bu noktada toplumsal açıdan kültürün içi boşaldıkça, bireyin de karakter imajları anlamını kaybetmeye başlayacaktır. Bu yönüyle, o, bireyin karakter içeriğinin yitirilmesini şöyle ifade etmektedir: "*Hiçbir zorunlu toplumsal içerik ve kimliğe sahip olmayan bu demokratize edilmiş kişi(lik), her şey olabilir, herhangi bir rolü benimseyebilir veya herhangi bir bakış açısına*

bağlanabilir; çünkü o, kendi içinde ve kendisi için bir hiçtir" (MacIntyre, 2019, s. 57-58). Bu bağlamda MacIntyre, bireyin postmodern esnek bir anlam haline geldiğini iddia etmektedir. Bu aşamada Bauman'ın turist metaforuna belirli ölçüde başvurur. Bauman'a göre postmodern dünyada bireyin turist gibi bir özgürlüğü söz konusudur (Bauman, 2011, s. 290-291). Turist temelde yerel kaygıları, geleneği ve iyi arayışını dikkate almadan tatilini yapar. MacIntyre'a göre de benzer olarak çağımızdaki birey tüketime odaklı bir şekilde yaşarken karakteri yozlaşmaktadır. Kadim dönemlerden itibaren iyinin belirli bir karakteri ve bu karakterin de insanın gizemi veya maskesini oluşturması gibi bir işlevi vardır. Ancak çağımızda karakter ve rol problemi kendini göstermektedir. Öncelikle çağımızda ahlaki çekirdek olan karakter, erdem, gelenek, amaçtan beslenmediği için anlamsızlaşır. Daha sonra karakteri sürekli olmayan birey belirli rol yapma ustası haline gelmektedir. Yani hayat roller üzerinden tanımlanır (Goffman, 2014). MacIntyre'a göre, Goffman, roller temelinde bireyi tanımlarken bireyin anlamını geri plana bırakmaktadır. Buradan hareketle MacIntyre, Goffman'ı eleştirirken, Sartre'ın toplumun dışında belirli bir karakter inşası aramasına da karşı çıkar. Çünkü Sartre bireyi toplumsal rollerin akışı içinde bir hiç, Goffman ise rollerin dışında bir hiç olarak dizayn etmektedir (MacIntyre, 2019, s. 89-90). Nihayetinde bireyin sürekli varolan kişiliğine eşlik eden karakteri ve rolü yoktur. MacIntyre bu iki anlayışı eleştirirken, üçüncü bir yol önermek yerine duygucu krizi tanımlamaya odaklanır.

MacIntyre, her ahlakın belirli bir karakteri, bu karakterin de belirli bir ahlakı var etmesi gerekirken, çağımızdaki duygucu ahlakın belirli bir karakter inşa edemediğini iddia etmektedir. Bu konuda artık toplumsal olarak karakterin oluşmaması, ortak bir dilin kurulamaması belirli bir meşruiyet krizini de görünür kılmaktadır (Hall, 1991, s. 95). Buna toplumsal bağlayıcılık krizi de denebilir. Neyi, neden, niçin gerekçelendirmesi gerektiğini bilmeyen kırılgan olmayan çağdaş birey problemi vardır. Bu aşamada, post-endüstriyalizmin araçları meşruiyet krizinin yerini yeni inşa ettiği karakterlerle doldurur. MacIntyre bu durumun çok derin bir yozlaşma yarattığını, ahlakın post-endüstriyalizmin aracı haline geldiğini savunmaktadır. Tüketim kültürü içinde iyi yaşam yerine tekniği, uyumu veya hazzı ön plana çıkaran karakter olduğu sanılan tipler söz konusudur. Öncelikle hazzı ön plana çıkaran zengin estet karakteridir. Bu karakter, belirli bir haz ve tatmin duygularıyla tüketime odaklanır (MacIntyre, 2019, s. 76-77). İkinci olarak politik karakter, sürekli güç ve başarı isteğiyle başarı erdemini var eder. Son olarak terapist karakteri ise post-endüstriyalizmin ortaya çıkardığı bunalımı, kırılganlığı gidermek için uyumsuz bireyleri uyumlu fertlere dönüştürür (MacIntyre, 2019, s. 86). Ona göre post-endüstriyalizm çağında, kırılgan olmayan birey karakterleri "tüketim tercihi", "kariyer" veya "imaj" gibi kavramlarla tesis edilmektedir. Bu noktadaki en önemli problem; post-endüstriyalizmin inşa ettiği kırılgan, bağımlı olmayan bireyler, tüketimin farklı gerçeklikleri içerisinde sadece uyum sorununa göre değerlendirilmektedirler. Çünkü MacIntyre, ideolojinin aracı haline gelen geleneğe, kültüre bağımlı olmayan bireylerin neoliberalizmin sistemini iyileştirmek için belirli bir anlam arayışına giriştiklerini savunur.

MacIntyre, iyi arayışının, kırılgan ahlakın kaybının hem ahlaki dil yozlaşmasına hem de toplumsal karakter kaybına sebep olduğu üzerinde durmaktadır. O, çağımızın geldiği noktayı anlatı krizinden enformasyon bataklığına doğru sürüklenen ahlak bataklığı olarak ele alır. Her olay, duruma yönelik eylemlerimiz belirli enformasyon içerisinde anlık değer taşıyacak bir durumdadır (Benjamin, 2012, ss. 81-83). MacIntyre için ahlaki dilin ve kırılgan bireyin çöküşü, kapitalizmin hegemonyasıyla enformasyon bombardımanını artırmaktadır. Aslında bu problemin insanın dilinin, karakterinin, amacının, geleneğinin olmadığı çıplak bir yaşam tartışmasını görünür kıldığını iddia edebiliriz. Byung-Chul Han'ın ifade ettiği gibi; "her şey dışa çevrilmiş, ifşa edilmiş, çıplaklaştırılmış, soyulmuş, ortaya serilmiş durumdadır" (Han, 2020, s. 27-28). Bu tahakküm biçimi, özgürlüğü sınırsız kılarken, baştan çıkarıcı bir tarzda sömürür. Baskı ile değil sınırsız özgürlük içinde deneyimsel bir yoksunluk yaşatır. Bu pratikleri oluşturan anlatılar yerini dijital sürekli deneyim problemine bırakmaktadır. MacIntyre'a göre deneyim, belirli bir gelenek ve süreklilik gerektirirken, çağımızda, sürekli yeni deneyimler ve yeni seçeneklerle güncellik paradoksu içinde var olur. Bu bağlamda arzunun erdemli pratikler içinde var edilmesi gerekirken, arzu sadece tüketimle şekillenen bir problem alanı içinde kalmaktadır. Ona göre neoliberalizmi eleştiren Marksistlerin en büyük hatası, direniş arzusunun, iyi ve gelenek kavramlarını keşfedecek erdem pratiklerinin dışında kalmasıdır (MacIntyre, 1998, s. 232). MacIntyre post-endüstriyalizmin arzuyu tüketimle, onu eleştirenlerin de arzuyu direnişle şekillendirdiğini ele alır. Ancak insanın arzusu temel olarak erdem ve içsel pratikler dışındaysa, bu, sadece sürekli sürüklenen esaret hayatını var eder. Bundan dolayı MacIntyre, çağımızdaki arzunun güncellik krizine bir çözüm bulunamamaktadır. Çözümün ödev, yarar, duygucu ve direniş etik anlayışlarında olmadığını söylerken, değerli tespitleri açığa çıkar. Ancak o, yaşamın akışını ele geçiren dijitalizm, post-endüstriyalizm ile yüzleşmekten kaçınmaktadır. Erdemli bireylere seslenirken, erdemli bireylerin nasıl bir inşa ile görünür olacaklarını ortaya koyamamaktadır. Yaşam veri setine dönüşürken, "bütünsel anlam arayışının yokluğu" "iyi arayışının eksikliği" gibi temaları dile getirmek, felsefi bir çözümden çok uzaktır. Kırılgan olmayan birey, amaçsız birey, tarihi olmayan birey gibi eleştirileri ön plana çıkarırken, geleceğin nasıl inşa edileceği ile ilgili bir tespit yapmamaktadır. MacIntyre, teknolojik araçların

ahlaki kültürü parçalayarak belirli bir geçici kültür inşa edeceklerini iddia ederken yeni bir çözüm önerisi sunamamaktadır. Çünkü ona göre direnişi, militanlığı besleyecek ahlaki pratikler inşa etmek çok zor olduğu için kapitalist sömürü kaçınılmazdır. Bu bağlamda, direnişi besleyecek, erdemli pratikler içinde yetişmiş erdemli öznelere ihtiyaç vardır önerisinden ileri gitmemektedir. MacIntyre, *Erdem Peşinde* adlı eserinde, devrimci özneden önce erdemli özne pratiklerini savunurken, Aziz Benedict'i beklediğini belirtirken (MacIntyre, 2019, s. 531), *Dependent Rational Animals* adlı eserinde artık Aristoteles'in erdem kataloğundaki "ruhun büyüklüğü" (megalopsychia), "elit ruh" anlayışını reddeder (MacIntyre, 1999b, s. 126-127). Kısaca MacIntyre yerel, küçük gruplarla erdem pratikleri üzerinden belirli bir örgütlü hazırlıktan bahsetmektedir. Bir anlamda yerel mücadele, direniş ahlakı önermesinin sebebi, kapitalizme karşı bir çözüm önermenin zorluğudur. İyi temelli ahlakın yeniden yaşama dahil edilmesi önerisini sunmaktadır. Ancak bunun nasıl gerçekleşeceğini açıklamamaktadır. Çünkü son yazılarına baktığımızda mücadelenin temelindeki umudun teolojik bir erdem olduğunu vurgularken, bir yönüyle de Lenin'in mücadeleye yaptığı vurguyu dile getirmektedir (MacIntyre, 2011). Nihayetinde MacIntyre, Lenin'in mücadeleye sadakatini sahiplenirken, mücadelenin sınırını ise teolojik umut üzerinden ele alır. Yani kapitalizme karşı mücadeleyi bu gerilim üzerinden anlamaya çalışır.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, MacIntyre'ın ahlaki krize dair eleştirileri sunulmuştur. Onun özellikle modernizmle birlikte başlayan ahlaki esaret, karanlık süreç gibi eleştirilerine tam olarak katılmasak da belirli ahlaki problemlerle karşı karşıya olduğumuz bir gerçektir. Çalışmamızın genelinde MacIntyre'ın modernizmin temelinden hareketle ortaya koyduğu iddialarını değerlendirdik. Bu eleştirileri tek yönlü açılardan ilerlese de çağımızın duyguculuk krizinin temellerini anlamak noktasında belirli bir meydan okumayı sunduğu söylenebilir. Bu meydan okumasının temelinde, aydınlanmanın ahlak projelerinin (yarar, ödev vb.) başarısız oldukları değil, başarısızlıklarının kaçınılmaz olduğu iddiası vardır. Bu iddia özelinde çalışmamız birçok analiz ve sentez ortaya koysa da onun eleştirilerinin inandırıcılığı veya ikna ediciliği birçok yönden tartışmaya açıktır. Çünkü MacIntyre modernizm ahlakını mahkûm ettiği için tek yönlü bir olumsuz inceleme problemine imza atmaktadır. Bu tek yönlü eleştirisinin temelinde insanı nasıl konumlandırdığını doğru anlamak önemlidir. O, insanı, tarihsel, kültürel ve ahlaksal bir gerçeklik üzerinden tanımlamaktadır. Bu noktanın önemli olmasının sebebi, çağımızda ön plana çıkmaya başlayan kırılganlık problemidir. Aslında çalışmamızın temel tespiti; kırılganlığın insanın mahiyetini oluşturması gerekirken, modernizmden sonra özgürlük, hak, bireysellik kavramlarının kırılganlığı yok etmesidir. Çalışmamızın temelinde teleolojik açıdan bağımlılık ve kırılganlıkların insanı anlamlı kıldığı iddiası ön plana çıkmaktadır. Bu kırılganlık problemini, MacIntyre'ın ahlak felsefesi eleştirileri açısından ortaya koyduk.

MacIntyre'ın ahlaki kriz eleştirilerinin merkezinde, rönesans döneminden sonrasında iyi, gelenek ve amaç kavramlarının anlamsız hale gelmesi problemi görünür olmaktadır. O, ahlakın normatif, olması gerekenle ilişkisinin nasıl koparıldığını incelemektedir. Buradan hareketle ahlakın normatif yönünün kaybolmasını ve ortak yaşam pratiği olmaktan nasıl uzaklaştığını analiz etmeye çalıştık. Ahlakın ortak yaşam pratiğinin kaybolmasının, iyinin yaşamdan çekilmesi ve etik söylemin zayıflaması olduğunu ortaya koyduk. Fail bireyin, ahlakı gerekçelendirecek ortak iyi arayışı kaybolduğunda, kendini var edecek anlamı, kültürel olarak inşa arayışı da sekteye uğramaktadır. Bu noktada ortaya koyduğumuz tespit; modernizmden sonra birey için ilkel bir yönsüzlük probleminin ve amacının parçalı yapısının ortaya çıkmasıdır. Bu durumda, hayatın bağlam veya ortak yaşam pratik eksikliği görünür olmuştur. Bir anlamda insan modern dünyadaki iyi arayışını, anlatısını sanki unutmuştur. Bu aşamada modern insanın yönsüzlüğünü doğru anlamak gerekir. Yönsüzlük yanlış ve kötü olan eylemi yapmak değil, iyinin ne olduğunu araştıracak mücadele edecek erdemli öznenin eksikliğidir. Bununla birlikte MacIntyre çağımızın ahlaki krizinin kökenlerini ararken, iyiden uzaklaşan ahlaki problemler zeminine gönderme yapması önemlidir. Ancak modernizmden çağımıza kadar bütün ahlaki anlayışları suçlu sandalyesine oturmasını da doğru anlamamız gerekir. Çünkü zemin kaybolunca, tutku, yarar, ödev, seçim gibi arayışlar bu yönsüzlüğün sonuçlarıdır. Bu çözümleme tartışmalı olsa da en azından çağımızın krizini açıklamak için belirli bir temellendirme kaygısı olduğu düşünülebilir.

MacIntyre ahlaki kriz bağlamında, yönsüzlük problemini daha iyi açıklamak için çağımızda ortaya çıkan ahlaki kavramların temelsizliğini öne sürer. Bu aşamadaki tespitimiz; kırılgan olan bireyin erdem ahlakının iyi, kültür, gelenek, amaç, pratik, tarihsel anlatı gibi kavramlarla temellendirilirken, modernizmin bu temelsizliğinin sebebi kırılgan olmayan insanın ahlaki bir dil oluşturamamasıdır. Artık "ahlaki eylem beni hangi iyiye yöneltir" sorusu "bu eyleme yönelik hakkım, tercihim nedir" sorusuna evrilmiştir. Bunun önemli olmasının sebebi, ahlakın ortak yaşam pratiği olmaktan çok seçim, tatmin, yarar gibi belirli mekanik yapılara indirgenmesidir. Bu bağlamda kırılgan olan bireyin kendini kırılgan sanmaması ahlaki dilin kavramlarının ortak ölçülerinin kaybolmasıyla sonuçlanmıştır. Hak, iyi, yarar gibi farklı kavramlarla aynı şeyler kastedilirken, benzer cümlelerdeki iyi kavramıyla sadece olumluluk standartlarından bahsedilmektedir. Bu durumdaki tespitimiz; MacIntyre için kaybolan ahlaki dil sistemi içinde isyan, mücadele arzusu yerine varolan kuralların

hangisinin iyi olduğu tartışıldığı için iyi bir birey arayışının inşa edilmesi imkânsıza yakındır. Onun bu ahlak eleştirisi birçok özgün tema taşısa da çözüm arayışı problemlidir. Sadece ortak kırılgan olan yaşam ideali bağlamında çağımızı radikal bir biçimde eleştirmesi, "nostaljiye düşkünlük" olarak eleştirilebilir. Onun kırılgan özne problemi, erdem ahlakı için gerekli olsa da artık teknolojik gelişmelerle birlikte homo dijitalicus, siborg (cyborg) gibi yeni özne tarzları söz konusudur. Bu kırılgan bireye dayandırdığı ahlak eleştirilerinin, teknoloji ve insan ilişkilerini açıklamak için oldukça yetersiz olduğu düşünülebilir. Çünkü teknoloji temelli gelişen yeni özne tipleriyle ilişkili olan kırılganlık analizleri eksiktir. İnsan ve makine sınırlarının bulanıklaştığı çağımızda, insanın kırılganlığı üzerinden nostaljik temelleri olan bir ahlak arayışı oldukça iddialıdır.

MacIntyre'ın teknoloji ve insan sınırları konusundaki analizleri yetersiz olsa da onun modern ahlak eleştirisi, çağımızın ahlaki çözümsüzlüğüne dair yeni ve farklı bir kavrayış sunabilir. Buradan hareketle onun çağımızdaki ahlakın yönsüzlüğü, parçalanması, eksikliği ve esaretini ön plana çıkarması değerlidir. Bu esaret içerisinde erdemli özne arayışının nostaljik temelleri olsa da mücadeleye dair belirli bir sadakati savunuyor denebilir. Ancak post-endüstriyalizm ya da yeni kapitalizm ruhu her yeri ele geçirirken, MacIntyre'ın erdemli özne yaratma anlayışının nasıl mümkün olduğuna dair bir analizi tam olarak söz konusu değildir. Bu post-endüstriyalizm durumunda hem topluluk vurgusu hem de bireysel erdemli özne anlayışının ortak bir çaba içerisinde bir araya gelmesi çok zordur. MacIntyre bunun farkında olarak, tek başına suçlu sandalyesine kapitalizmi oturtmamamız gerektiğini iddia eder. Çünkü modernizm sonrası bireycilikle başlayan yozlaşma ahlakın dilini, amacını, geleneğini aşama aşama yok etmiştir. Bu aşamaların tek bir devrim, değişim ve dönüşümle anlaşılamayacağı problemi görünür olur. Bu bağlamda artık etrafına oturacağımız ahlak masası imkansızdır. Bu noktada tedavisi zor bulunan hastalığa dair belirli çözüm önerisi sunamasa da gerçeklerle belirli ölçüde bizi yüzleştirdiğini düşünebiliriz. Aslında sadece devrimci ve sistem dışı bir metot yerine ahlaki geleneğe dayalı mücadeleci yerel ahlaki temsiller önermesi önemlidir. Belirli kırılganlıklar içerisinde, yerel anlamda küçük topluluklarla dirençli var olma biçimlerini inşa etmek için mücadeleci erdemli özneye çağrı yapmaktadır. Yani öznenin küçük yerel gruplarla kırılganlıklarını, bağlılıklarını artıracak pratikler üzerinden yeni ahlaki anlamlara ihtiyacı olduğu bir gerçektir. Buradan hareketle, kırılganlıklarını hatırlayan gruplar çoğaldıkça, toplum, erdem ahlakını belirli ölçüde tekrar inşa edilebilir. Ancak MacIntyre'ın yerel topluluk (local community) anlayışı belirsiz ve sınırlıdır. Bu topluluklarla ilgili açıklamaları ve bunların teknolojiyle ilişkileri bağlamında iddialarının eksik olduğu görülmektedir. Bu açıdan onun nostaljik temelli inşa anlayışlarının neo-MacIntyre felsefeleri bağlamında yeni analizlere ihtiyaç duyduğu kesindir.

Kaynaklar

Aristoteles. (2012). *Nikomakhos'a Etik* (S. Babür, Çev.). (4. Basım), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Aquinas, T. (1920). Summa Theologiae, Erişim Tarihi: Kasım 09, 2025. https://www.newadvent.org/summa/

Ayer, A.J. (1998). *Dil, Doğruluk ve Mantık* (V. Hacıkadıroğlu, Çev.). (2. Basım) İstanbul: Metis Yayınları.

Bauman, Z. (2011). *Postmodern Etik* (A. Türker, Çev.). (2. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Benjamin, W. (2012). Hikâye Anlatıcısı, *Son Bakışta Aşk* (N. Gürbilek- S. Yücesoy, Çev.). (6. Basım, ss. 77-100) içinde. İstanbul: Metis Yayınları.

Blakely, J. (2016). *Alasdair MacIntyre, Charles Taylor, and the Demise of Naturalism: Reunifying Political Theory and Social Science*, Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.

Butler, J. (2005). *Kırılgan Hayat: Yasın ve Şiddetin Gücü* (B. Ertür, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Chantrell G. (Ed.). (2002). *The Oxford Dictionary of Word Histories*, Oxford University Press.

D'Andrea, T. D. (2016). *Tradition, Rationality and Virtue: The Thought of Alasdair MacIntyre*. New York: Routledge.

Foucault, M. (2012). *İktidarın Gözü* (I. Ergüden, Çev.). (3. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* (B. Cezar, Çev.). (3. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.

Gregson, J. (2019). *Marxism, Ethics and Politics: The Work of Alasdair MacIntyre*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Hall, R. T. (1991) Communitarian Ethics and the Sociology of Morals: Alasdair MacIntyre and Emile Durkheim, *Sociological Focus*, 24 (2), 93-104. DOI: 10.1080/00380237.1991.10570583.

Han, B.-C. (2020). *Şeffaflık Toplumu* (H. Barışcan, Çev.). (5. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.

Hinchman, L. P. (1989). Virtue or Autonomy: Alasdair MacIntyre's Critique of Liberal Individualism, *Polity*, 21(4), (Summer), 635-654. DOI: 10.2307/3234717.

Hume, D. (2009). *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme* (E. Baylan, Çev.). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Kitchen, G. (1997). Alasdair MacIntyre: The Epitaph of Modernity, *Philosophy and Social Criticism*, 23 (1), 71–98, DOI: 10.1177/019145379702300105.

Levinas, E. (2005). *Zaman ve Başka* (Ö. Gözel, Çev.; Z. Direk, Sun. ve Yay. Haz.). İstanbul: Metis Yayınları.

Louden, R. B. (1986). Kant's Virtue Ethics. *Philosophy, 61*(238), 473–489. DOI: 10.1017/S0031819100061246.

MacIntyre, A. (1957). *What Morality is Not, Philosophy*, 32(123), October, 325-335. DOI: 10.1017/S0031819100051950.

MacIntyre, A. (1971). *Against the Self-images of the Age: Essays on Ideology and Philosophy*, London: Gerald Duckworth & Company Press.

MacIntyre, A. (1979). Why is the Search for the Foundations of Ethics So Frustrating*?, The Hastings Center Report, 9*(4), 16–22. DOI: 10.2307/3560905.

MacIntyre, A. (1985). Relativism, Power and Philosophy. *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association*, 59(1), 5–22. DOI: 10.2307/3131644.

MacIntyre, A. (1990). *Three Rival Versions of Moral Enquiry: Encyclopaedia, Genealogy and Tradition*. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.

MacIntyre, A. (1998). Moral Relativism, Truth and Justification. *The MacIntyre Reader* (K. Knight (Ed.). (ss. 202-220) içinde. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.

MacIntyre, A. (1998). The Theses on Feuerbach: A Road Not Taken. *The MacIntyre Reader* (K. Knight (Ed.). (ss. 223-234) içinde. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.

MacIntyre, A. (1999a) Social Structures and Their Threats to Moral Agency, *Journal of Philosophy,* 74 (3) (Jul.), 311-329. DOI: 10.1017/S0031819199000431.

MacIntyre, A. (1999b). *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtues*, London: Gerald Duckworth & Co. Ltd.

MacIntyre, A. (2001a). *Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla: Ethik'in Kısa Tarihi* (H. Hünler & S. Zelyüt Hünler, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.

MacIntyre, A. (2001b). *Varoluşçuluk* (H. Hünler, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.

MacIntyre, A. (2006). *Ethics and Politics: Selected Essays* Volume 2, New York: Cambridge University Press.

MacIntyre, A. (2011). How Aristotelianism Can Become Revolutionary: Ethics, Resistance, and Utopia. *Virtue and Politics: Alasdair MacIntyre's Revolutionary Aristotelianism* (P. Blackledge & K. Knight, Eds.). (ss. 11-19). University of Notre Dame Press.

MacIntyre, A. (2016). *Ethics in The Conflicts of Modernity: An Essay on Desire, Practical Reasoning and Narrative*. Cambridge University Press.

MacIntyre, A. (2019). *Erdem Peşinde: Bir Ahlak Teorisi Çalışması,* (M. Özcan, Çev.). İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

MacIntyre, A. (2023). *Kimin Adaleti? Hangi Rasyonellik?* (A. E. Pilgir, Çev.). İzmir: Livera Yayınevi.

McMylor, P. (1994). *Alasdair MacIntyre: Critic of Modernity*, London and New York: Routledge Publication.

Moore, G.E. (1899). The Nature of Judgment, *Mind*, 8 (2), 176-193. DOI: 10.1093/mind/VIII.2.176.

Murdoch, I. (2014). *The Sovereignty of Good.* London & New York: Routledge.

Nozick, R. (2006). *Anarşi, Devlet ve Ütopya* (A. Oktay, Çev.). (2. Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Nussbaum, M. C. (2001). *The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nussbaum, M. C. (2006). *Frontiers of Justice: Disability, Nationality, Species Membership*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

Omay, M. (2023). *Çağdaş Etik Tartışmaları*, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

Perreau-Saussine, É. (2022). *Alasdair MacIntyre: An Intellectual Biography*. (N. J. Pinkoski, Çev., P. Manent, For.). Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.

Pinkard, T. (2003). MacIntyre's Critique Of Modernity, *Alasdair MacIntyre*. (M. C. Murphy, Ed.) (ss. 176-200) içinde. Cambridge University Press.

Platon (2018). Şölen. *Şölen-Dostluk* (A. Erhat & S. Eyüboğlu, Çev.). (15. Basım, ss. 1-74) içinde. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Russell, B. (2015). *Mantıksal Atomculuk Felsefesi* (D. A. Çil & K. Gülenç & Ö. Kulak & C. Özdağ, Çev.). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Stout, J. (1984). Virtue Among The Ruins: An Essay on MacIntyre. N*eue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie*, 26(2–3), 256–273. DOI: 10.1515/nzst.1984.26.2-3.256.

Strauss, L. (2000). *Politika Felsefesi Nedir?* (S. Zelyüt Hünler, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Taylor, C. (2012). *Benliğin Kaynakları: Modern Kimliğin İnşası* (S. A. Baş & B. Baş, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.

Taylor, C. (2014). *Seküler Çağ* (D. Körpe, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Touraine, A. (2010). *Modernliğin Eleştirisi* (H. Tufan, Çev.). (7. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.